

СТЕНОГРАМА

виїзного засідання Комітету з питань економічного розвитку

10 жовтня 2025 року

Веде засідання голова комітету НАТАЛУХА Д.А.

МАЗУР С. Доброго дня всім. Мене звати Сергій Мазур, підприємець, мені 56 років. Всі 56 років я народився і виріс в Кам'янці-Подільському, навчався отут, в Старому місті, навпроти. Ви знаходитесь в закладі, який, в принципі, я будую досить давно. І надихнув нас на цей проєкт знаменитий архітектор Френк Ллойд Райт і його будинок "Дім над водоспадом" знаменитий. Ми не робили його копію, ми зробили ремікс на цей будинок, тому що це є ікона стилю органічної архітектури, яка органічно вписується в цей рельєф. І основним завданням було створити місце, де би могли збиратися гарні люди, підприємливі, які би любили місто, насолоджувались цими краєвидами, у них виникали би гарні ідеї, і розвивали туризм. І основне з завдань було – показати, що Кам'янець може бути трішки іншим в туристичній галузі і в галузі підприємництва і розвитку.

Тому я дуже радий вас всіх тут бачити. Дуже приємно. Трохи хвилююся, вибачайте, тому що стільки людей ще тут не було. Ви, напевно, що перші в такій масі. Тому я би хотів, щоб те, що ви бачите за вікном: наш неповторний Кам'янець, наше неповторне місто, - щоб воно вас надихнуло на гарні справи, і в подальшому тільки розбудовували і Україну, і наше місто. Дякую вам всім.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую. Дякую велике за гостинність, за такий теплий прийом. Дякую всім, що знайшли можливість бути тут. Для нас це велика честь.

Мене звати Дмитро Наталуха, я голова Комітету економічного розвитку. Сьогодні маю велику честь і задоволення бути тут зі своїми колегами, добре вам відомим Ігорем Петровичем Марчуком, людиною, яка це все організувала, співорганізувала разом з вами. Дмитро Давидович Кисилевський – людина, яку ви теж, напевно, знаєте по проєктах з підтримки програми "Вироблено в Україні", індустриальних парків. Богдан Вікторович Кицак, той, хто займається лісовим господарством, деревообробною галуззю, теж знає це прізвище, я впевнений, тому що він цей напрямок рухає. І Сергій Мандзюк теж я думаю, що... Мандзій, я перепрошую, не невідоме вам прізвище в Хмельницькій області, теж наш колега, поважний депутат. Інші члени комітету підключаються потрошку онлайн.

Між тим, як буде сформований кворум, я сподіваюся, уже незабаром, хотів би, напевно, сказати кілька вступних слів. У нас сьогодні нечастий захід, це виїзне засідання комітету і сьогоднішня тема – це законодавчі інструменти залучення інвестицій в Україну. Мені здається, що дуже символічно, що ми цей захід проводимо саме в Кам'янці-Подільському, у нас сьогодні зранку була кількахвилинна така оглядова екскурсія, де ми почули, що це одне з найдавніших міст України, в принципі. Тобто перша письмова згадка 1062 рік і часи Київської Русі з подальшою історією Польщі, Литви, Османської імперії, Російської імперії і, звісно, України. І це старе місто, це величезна фортеця, це стародавній замок, це мальовничі скелі Смотрича, і це все, знаєте, такі елементи, які формують такий образ міста-фортеці буквально, тобто міста, яке крізь віки витримувало натиск зовнішніх викликів, але при цьому змогло зберегти свою внутрішню сутність. Мені здається, що це дуже символічно для нашої країни в цілому, тому що ми зараз перед такими самими зовнішніми викликами знаходимося, але намагаємося цю внутрішню сутність зберегти. І цей образ фортеці, яка водночас вона бачила і царство, і імперії, і торгівлі, війни, він, напевно, має нагадати нам, що інвестиції – це так само свого роду фортифікації, просто це фортифікації майбутнього. Інвестиції захищають країну не стінами, але довірою, вони захищають і не гарматами, а робочими місцями, і вони захищають і не бетонними блоками, а капіталом, який залишається, працює, множиться всередині країни. І збудувавши належні захисні і стимулювальні механізми, ми можемо створити середовище, яке не буде зруйновано кризами, а, навпаки, укріплюватися інвестором. Тому як і будь-які фортифікації для інвестицій потрібен теж певний свій архітектор. Я тут без зайвої скромності скажу, що з 2019 року наш комітет, напевно, виступає таким архітектором створення саме інвестиційних стимулів і інвестиційного середовища. Це не було завжди легко. Ми взагалі починали в епоху реформи і пандемії, пройшли повномасштабне вторгнення, початок його, далі триває повномасштабна війна, але це не зупиняє наш комітет у роботі задля підтримки створення інвестиційних інструментів і інструментів стимулювання інвестицій.

Ми вже згадували індустріальні парки як один з таких інструментів, запущений саме нашим комітетом. Можливо, хтось із вас чув про локалізацію як один із інструментів стимулювання саме національного виробництва. Нещодавно Президент підписав Закон "Про публічно-приватне партнерство", так само це дітище нашого комітету. І звісно, що ми говоримо про подальші напрацювання у сфері і воєнних ризиків, і страхування від воєнних ризиків, і компенсацію. Там CAPEX, Дмитро Давидович сьогодні буде про це говорити і про інші інструменти. Але значні інвестиції, "інвестняні", звісно, Ігор Петрович, який цьому приділив кілька років свого життя, мені підказує, це правда. Тому

оця архітектура, вона будується і дуже хочеться справді, щоб Україна посилювалася не лише військово, це передусім і зокрема, звісно, але і економічно ставала витривалішою, сталішою і впевненішою у собі, щоб справді будь-які кризи і негаразди не були для нас критичними. Тут всі присутні, напевно, є активними учасниками і заінтересантами цього.

Я хотів подякувати Пониззю, славному цьому регіону за те, що ви, незважаючи на всі виклики, на всі тяготи, лишаєтеся тут, працюєте тут, інвестуєте тут і головне – вірите в цю землю, в цих людей, тому що, мені здається, це найкращі люди і найкраща земля.

Дякую ще раз. Не буду забирати більше час. І слава Україні! І слава українському Пониззю! І дякую, звісно, нашим Збройним Силам за можливість проводити такі заходи і далі займатися справді важливою діяльністю. Дякую.

МАРЧУК І.П. Дякую, Дмитро Андрійович.

Надзвичайно приємно тут всіх бачити, тим більше, що, ви знаєте, всі завжди говорять, що ось народні депутати, хають як можуть, так сказати, Верховну Раду. Але хочу сказати, що деякі з моїх колег їхали до нас сюди на зустріч до практично 4-ї ранку після важкого робочого дня для того, щоб ми могли тут поспілкуватися і проговорити дійсно важливі речі. Всім дякую.

Дякую, дякую, так сказати, гостям нашим, нашим, так сказати, шановним учасникам "Ініціативи Пониззя". Дякую. Дякую обласному керівництву за те, що знайшли в своєму складному графіку час і ми зараз всі, так сказати, зустрілися і зможемо, як завжди, відверто, відкрито обговорити надважливі питання економічного розвитку. Адже сьогодні в сучасному глобальному світі національна безпека є синонімом економічної безпеки. Завжди в будь-якому процесі і в безпековому, і в економічному важливо співпрацювати. Співпраця є фундаментом зростання ефективності кожного учасника задля досягнення ефекту синергії і подвоєння, а то і в декілька раз більше збільшувати можливість кожної громади. І я дам слово кожному з наших, так сказати, гостей, а завершуючи свою невеличку промову, хочу, як завжди, нам побажати відкритої, чесної розмови. Я думаю, що десь при кінці нашого засідання у нас буде сесія запитань і відповідей. І тому дуже прошу вас, оскільки нечасто така нагода трапляється, щоб ми могли з вами проговорити, як завжди, відверто ті питання, які вас турбують.

Тому будемо рухатись далі. Зараз я із задоволенням Дмитру Давидовичу передам слово.

КИСИЛЕВСЬКИЙ Д.Д. Дякую, Дмитро Андрійович, Ігор Петрович. Шановні друзі, честь бути тут сьогодні з вами, велика радість бачити багато знайомих облич і керівника

області, й інших сусідніх регіонів, керівників громад, з багатьма знайомий особисто. Я переконаний, що економічний розвиток – це справа спільна, це справа, яка робиться і громадами, оскільки громади зацікавлені в тому, щоб у них і податки платилися, і люди залишалися. Це справа бізнесу, який з одного боку як би заробляє прибуток, а з іншого боку вкладає свої зусилля, енергію і душу в те, щоб створити щось нове, чого до них не було. І це справа, звичайно, центральної влади, яка мала б і, сподіваюсь, що сьогодні від нас ви почуєте, що і робить дещо для того, щоб і місцева влада, і бізнесмени могли мати якісь кращі умови, чи принаймні співставні умови з іншими країнами для того, щоб у нашій країні робити інвестиції, робити бізнес, щоб виробляти було вигідно, було цікаво і це робилося спільними зусиллями, а не вопреки, да, як це у нас час від часу трапляється.

Сьогодні я під час свого виступу розкажу більш детально про ті інструменти, за розробку яких я відповідаю. Колеги розкажуть про ті інструменти, кожен з нас займається певними напрямками. Я сподіваюсь, що це буде цікаво і практично. Я дякую за увагу.

ГОЛОВУЮЧИЙ. І користуючись нагодою, окрема подяка Ігорю Петровичу Марчуку і його команді за організацію всього цього заходу, справді дякую велике. Тоді модеруйте далі, будь ласка.

МАРЧУК І.П. Дякую, Дмитро Андрійович. Так, дійсно в мене крута компанія, я б сказав, найкрутіша, да, тому дуже вам дякую за все.

Так, що тоді рухаємось далі. Я думаю, що будуть просити вітальні слова зараз. Дуже прошу вкладатися в 2, максимум 3 хвилини. У нас дуже щільний графік і мені дуже хочеться, щоб всі мали змогу висловитись.

Значить, предмет, тема нашої зустрічі – це інвестиційні інструменти. Наша мета, щоб ми сьогодні після розмови, після нашої зустрічі натхненними, збагаченими новими можливостями далі поверталися в свої громади, громади, регіони і змінювали нашу країну на краще. Першим ми надамо слово...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Я перепрошую, що я втручаюсь. Дивіться, нам потрібно спочатку провести голосування, поки є кворум, а потім вже перейдемо... Це буквально займе кілька хвилин, щоб поки колеги всі на місці і щоб вони не від'єдналися.

Друзі, у нас порядок денний засідання комітету 6 позицій:

Перше. Це практичне використання інструментів публічно-приватного партнерства у громадах для розвитку економіки, непромислових територій та збереження історико-культурної спадщини.

Друге. Це Буковина Travel – успішний кейс створення цифровізованої платформи, що поєднує всю необхідну інформацію для ідеальної мандрівки.

Далі. Це законодавчі інструменти залучення інвестицій (Закон України "Про державну підтримку інвестиційних проєктів із значними інвестиціями в Україні").

Четверте. Створення, функціонування і розвиток індустріальних парків: досвід регіонів України. (Закон України відповідний "Про індустріальні парки").

П'яте. "Зроблено в Україні", державна політика.

Шосте. Проблеми та виклики підприємців регіону.

Ось такий порядок денний. Якщо немає заперечень, пропозицій або зауважень до нього від шановних членів комітету, я вітаю тих наших членів комітету, які онлайн підключилися, то прошу голосувати за цей порядок денний.

Буймістер.

Кисилевський.

Кицак.

Колтунович.

Кубів.

КУБІВ С.І. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Лічман.

ЛІЧМАН Г.В. Лічман – за. Вітаю, колеги.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Вітаю, Ганна Василівна. Вітаю, Степан Іванович. Магомедов.

МАГОМЕДОВ М.С. Магомедов – за.

І якщо можливо, в "Різному" в мене є мікровопрос.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Добре. Дякую.

Муса Сергоєвич теж – за. Дякую.

Маріковський.

Марчук.

Мовчан.

Наталуха – за.

МОВЧАН О.В. Мовчан – за.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Олексій Васильович.

Тарута.

Шевченко.

Шипайло.

ШИПАЙЛО О.І. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Янченко.

ЯНЧЕНКО Г.І. Підтримую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую. Галина Ігорівна, Остап Ігорович, раді вас вітати. І можна, поки ви ще всі на місці, колеги, поки у нас є голоси і кворум, давайте ще два голосування проведемо і перейдемо вже до дискусії. Якщо комусь треба буде відключитися, це не буде критичним.

Значить, друге питання по голосуванню. До призначення Верховною Радою України секретаря Комітету з питань економічного розвитку обов'язки секретаря комітету виконує головуючий на засіданні комітетів. Прошу голосувати за це.

Буймістер.

Кисилевський.

Кицак.

Колтунович.

Кубів.

КУБІВ С.І. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Лічман.

ЛІЧМАН Г.В. Лічман – за.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Магомедов.

МАГОМЕДОВ М.С. Магомедов – за.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Маріковський. Маріковський.

Марчук.

Мовчан.

Наталуха – за.

МОВЧАН О.В. Мовчан – за.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Тарута.

Шевченко.

Шипайло.

ШИПАЙЛО О.І. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Янченко.

Є у нас вісім?

ЯНЧЕНКО Г.І. Колеги, я також підтримую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

І останнє голосування, колеги, крайнє сьогодні, прошу. Давайте наперед просто, щоб ми кворум не втратили.

За результатами розгляду і обговорення всіх пунктів порядку денного пропоную ухвалити рішення, озвучену інформацію взяти до відома.

Прощу голосувати.

Буймістер.

Кисилевський.

Кицак.

Колтунович.

Кубів.

КУБІВ С.І. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Лічман.

ЛІЧМАН Г.В. Лічман – за.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Магомедов.

МАГОМЕДОВ М.С. Магомедов – за.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Маріковський.

Марчук.

Мовчан.

Наталуха – за.

Тарута.

Шевченко.

МОВЧАН О.В. Мовчан – за.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Шипайло.

ШИПАЙЛО О.І. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Янченко. Галина Ігорівна.

ЯНЧЕНКО Г.І. Підтримую, колеги.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую. Дякую велике всім колегам, хто приєднався онлайн, дуже це цінуємо. Дуже вам дякуємо. На цьому, у нас 10 голосів – за. На цьому передаю слово далі Ігорю Петровичу. Будь ласка. Муса в "Різному" хотів сказати щось.

МАГОМЕДОВ М.С. Так, я можу по завершенню.

МАРЧУК І.П. Дякую. Дякую, Муса Сергійович. Ми рахуємося далі, надаємо слово Віталію Зіновійовичу Кіндратіву. Будь ласка, включайтесь, ми вас слухаємо.

КІНДРАТІВ В.З. Ігор Петрович, Дмитро Андрійович, Дмитро Давидович, шановні колеги, дякую, дякую. Дуже приємно, насправді я хочу онлайн бути присутнім на цьому заході і знову на Кам'янецьчині. Я пам'ятаю, в тому році ця традиція була так запущена і вона гарно поїхала. І хочеться побажати, з одного боку, комітету, з іншого боку, нашим регіонам і іншим, аби вони мали можливість, бажання і спроможність приймати виїзні комітети, економічного комітету частіше.

На сьогодні, як ви знаєте, в Міністерстві економіки, по моєму напрямку, є дві гарні програми підтримки бізнесу, розвиток бізнесу і підтримки інвестицій, це індустріальні парки, які ми рухаємо разом з комітетом і, так можна сказати, очолює цей швидкий і інтенсивний рух Дмитро Давидович. В цьому році ми вже зареєстрували 106-й індустріальний парк. Ми не можемо сказати, що вони настільки зростають, тому що були індустріальні парки, які були виключені з реєстру, тому що вони не проводили відповідну діяльність. Ми дуже уважно слідкуємо за цим реєстром, аби він був реально живий, який можна буде показувати потенційному інвестору. І потенційний інвестор може обирати локації куди він заходить, і розкриває свої можливості виробництва. Наразі у нас на реєстрації знаходиться порядку 30 індустріальних парків, які проходять ті чи інші стадії погодження. Ми можемо сказати, що цей проєкт, по великому рахунку, вже підтверджує свою життєздатність.

В тому році, ви знаєте, ми провели перший раз програму по підтримці індустріальних парків. Було надано підтримки майже 1,1 мільярда гривень для 13 індустріальних парків, які виконують відповідні проєкти всередині по розбудові інфраструктури. У нас є дуже гарна традиція. Ми в рамках цієї традиції на цьому тижні навіть збиралися з цими компаніями, які отримали вже гроші на розбудову інфраструктури, і щомісяця з Дмитром Давидовичем ми проходимо по кожному індустріальному парку аби розуміти, як реалізується державна програма підтримки. У кого є які проблемні питання, що треба врахувати під час змін або до нормативно-правових актів уряду, або законів України. І результатом взаємодії з індустріальними парками є проєкт змін до Закону "Про індустріальні парки", який вже проголосований в першому читанні. І ми, і ринок дуже сподіваються, і на комітет в першу чергу, що зміни до закону будуть прийняті в другому читанні.

В цьому році ми також продовжуємо практику підтримки індустріальних парків на розбудову інфраструктури. Біля 500 мільйонів було вже розподілено в цьому році, зараз ми чекаємо перерозподілення з іншої програми ще 500 і до кінця року, ми думаємо, що

десь 12 парків теж у нас будуть мати відповідну підтримку і почнуть реалізацію своїх інфраструктурних проєктів.

Другий проєкт, чи напрямок, залучення інвестицій, який ми супроводжуємо по моєму напрямку, – це Закон України "Про підтримку проєктів зі значними інвестиціями", який я маю честь рухати з лідером цього процесу паном Марчуком Ігорем Петровичем. Нами було напрацьовано спільно з комітетом і міністерством відповідні зміни, які дають можливість розширити перелік галузей, де застосовуються відповідний закон України. І він вже зареєстрований, чекаємо його розгляд перше, друге читання, він буде дуже корисний для нашої економіки, для інвестиційного клімату.

Якщо трошки статистично, то ми вже на сьогодні маємо чотири проєкти, які мають спеціальні інвестиційні договори, на загальну суму 237 мільйонів євро, які вже підписали спеціалізовані договори і вже їх починають реалізовувати. І прямо зараз, прямо паралельно ми проходимо погодження ще по трьох проєктах, на загальну суму, якщо всі три будуть реалізовано, це майже 600 мільйонів євро. І 10 проєктів, які знаходяться на стадії підготовки документів, або вони розмірковують про те аби просто давати свої проєкти саме на цей інвестиційний інструмент.

Користуючись нагодою хочу запросити керівництво комітету доєднатися. Ми через тиждень будемо проводити зустріч з усіма компаніями, які розглядають потенційно можливість скористатися інструментом про великі інвестиції, про підтримку проєктів із значними інвестиціями. Хочемо провести з цими компаніями діалог, послухати хто, що думає, в кого є які побоювання, чому вони ще розмірковують, чи на якій стадії підготовки документів вони знаходяться аби краще розуміти, що відбувається саме з цим інструментом з точки зору розуміння його і бажанням його використовувати іншими суб'єктами, які планують інвестувати в Україну?

Дуже щиро дякую, Дмитру Андрійовичу за лідерство взагалі у сфері розвитку нашої економіки, інвестиційного клімату. І, як сьогодні вже казали, що економічна безпека вона така ж сама важлива як і безпека національна. Це важлива складова. Ми маємо бути самодостатніми, економічними, потужними і створювати найкращий інвестиційний режим аби залучати сюди найкраще, найбільше виробництво. Дякую.

МАРЧУК І.П. Дякую, Віталій Зіновійович.

Рухаємося далі. Анна Ігорівна Артеменко, будь ласка, наступна. Ви на зв'язку?

АРТЕМЕНКО А.І. Да, я на зв'язку. Дуже дякую, Ігор Петрович, Дмитро Андрійович за запрошення прийняти участь у засіданні вашого виїзного комітету онлайн.

Зокрема, в тому числі за те, що ви приділяєте значну увагу питанням практичного використання інструментів публічно-приватного партнерства, власне, які входять у сферу моєї компетенції як заступника міністра економіки. І, власне, інструмент публічно-приватного партнерства він є станом на зараз надзвичайно актуальним з огляду на те, що у нас існують дуже суттєві бюджетні обмеження. І якраз ці інструменти вони надають можливість об'єднувати зусилля держави, громад, приватного бізнесу та наших міжнародних партнерів для досягнення спільної мети, економічного зростання, підвищення якості життя і, власне, реалізації проєктів.

Разом з цим, варто зазначити, що протягом майже 26-річного періоду, тобто з 1999 року, якщо я не помиляюсь функціонування законодавства про державно-приватне партнерство, наприклад, на території Хмельниччини було запроваджено лише чотири проєкти державно-приватного партнерства і, власне, з яких лише один функціонує на сьогодні. Тобто, очевидно, були деякі підстави, які стримували цей розвиток. І от сьогодні ви вже говорили про те, що Кам'янець-Подільський є фортецею, є культурною спадщиною, культурною пам'яткою, да, і розвиток саме публічно-приватного партнерства в сфері культури є дуже поширеною та ефективною моделлю взагалі співпраці між державними інституціями, приватним бізнесом, грантовою підтримкою. І, власне, цей інструмент якраз він дозволяє залучати приватні інвестиції, експертизу, інновації для реалізації саме проєктів у сфері культурної спадщини.

І тут перше, що скажу, що ухвалений Закон у червні цього року новий "Про публічно-приватне партнерство", він є надзвичайно важливим кроком, власне, для стимулювання надходження приватних інвестицій саме до реалізації публічних інвестиційних проєктів. Цей закон, він як спрощує процедуру підготовки проєктів, він закріплює фінансові гарантії для потенційних інвесторів, власне, чому саме так мало проєктів у нас раніше було, да. І от станом на сьогодні ми, по-перше, працюємо активно над розробленням необхідного вторинного законодавства у сфері публічно-приватного партнерства, це понад 40 актів, які просто дозволять вже в практичній площині почати реалізовувати ці проєкти. Це перший напрямок, який є.

Другий напрямок. Паралельно з реформою публічно-приватного партнерства діє реформа публічних інвестицій. І я думаю, так як якраз це виїзне засідання у муніципалітеті, зараз теж важливий період у формуванні їх регіональних єдиних проєктних портфелів публічних інвестицій. І тут важливо сказати, що в даному випадку у нас і реформа публічних інвестицій, і реформа ППП, вони тепер поєднали в єдиний життєвий цикл проєкту.

І які можливості є у громад? Є, тут є одразу декілька. Перша можливість, яка є, при формуванні вашого регіонального проектного портфелю публічних інвестицій ті проекти, які є, вони потенційно можуть отримати декілька варіантів на фінансування. Перший варіант – це фінансування за рахунок коштів державного бюджету. Якщо ви переглянете єдиний проектний портфель держави, там кожне міністерство сформувало свої програми публічних інвестицій. От, наприклад, у МОЗ це загальнодержавна програма, яка поширюється на всі регіони. Умовно кажучи, там, підтримка материнства і дитинства, розвиток реабілітації. І якщо у вас є проекти, які відповідають всім ключовим показникам затвердженої МОЗ програми, ви можете потенційно формувати ваші проекти, подавати їх в цю програму і потенційно отримати шанс на фінансування за рахунок субвенції.

Другий момент. Світовим банком та іншими міжнародними фінансовими організаціями створено програми підготовки проектів. Ці програми підготовки проектів надають грантові кошти на підготовку проектної документації, на підготовку техніко-економічного обґрунтування для ваших проектів, проектно-кошторисної документації і так далі. Тобто по факту пріоритизований портфель, який є на рівні держави та на рівні громад, отримує можливість додаткового фінансування.

Це щодо публічних інвестицій. Якщо є якісь питання по цьому, можете звертатись. Я знаю, що їх багато. Ми працюємо також з усіма громадами по цьому.

Другий важливий момент, на чому хочу зупинитись, - це, власне, публічно-приватне партнерство. Станом на зараз Міністерство економіки розробляє перелік проектів, які потенційно можуть реалізовуватись за рахунок, на умовах публічно-приватного партнерства. І тут важливо, що у нас є наші традиційні сектори PPP, або ДПП. Це, наприклад, як порти, аеропорти, вокзали, дороги. Тобто це ті напрямки, в яких вже є певна історія успіху. Є якісь проекти, які реалізовувались.

Разом з цим, ми хочемо поглянути на цю сферу трохи ширше і залучити також нові напрямки, які будуть цікаві саме на рівні муніципальної інфраструктури і цікаві муніципалітетам та громадам. Тобто в рамках цих нових напрямків будівництва муніципальної інфраструктури ми розглядаємо ще чотири потенційні. Це охорона здоров'я, і у нас є тут дуже вже успішні приклади реалізації будівництва багатопрофільних лікарень, підготовка проектів саме на умовах ППП в Житомирі та у Вінниці, зараз побачив Львів теж. І ці історії успіху, вони мультиплікуються на інші регіони, тому що відповідно всі мають плюс-мінус ті самі проблеми. Також це будівництво доступного житло, це управління відходами і централізоване водопостачання, водовідведення. Тобто це потенційно ті нові сектори і тут, можливо, нам буде теж потрібна допомога профільного комітету Верховної Ради, тому що в рамках формування цього переліку проектів ми

будемо також ідентифікувати проблеми, які є на рівні законодавства, які стримують розвиток.

І так само, наприклад, культура, про яку я вже згадувала, – це те, що у нас, на жаль, станом на сьогодні не було ще жодного проєкту публічно-приватного партнерства в сфері культури. І якраз ми розглядаємо це як потенційно дуже цікавий напрямок і для держави, і для громад, і будемо формувати разом з Міністерством культури той перелік проблем, які стримують цей розвиток. І, звісно, ще у нас потенційно ті приклади, які вже реалізовувались, це також у сфері оборони, у сфері освіти, у сфері природно-заповідного фонду. І в рамках цього теж варто сказати, що ми на фінальній стадії домовленостей з IFC, з Міжнародною фінансовою корпорацією, які готові створити окремий фонд для підтримки проєктів у сфері ППП, першочергово передбачається, що це буде 500 мільйонів доларів. І цей фонд якраз, його основна мета – це інтенсифікувати залучення приватного інвестора саме до муніципальної інфраструктури, тобто до цих напрямків, які, на жаль, не мають такої яскраво вираженої комерційної складової, яка приваблює приватного інвестора. Однак, розуміючи це, наші міжнародні партнери уже готові створювати такий фонд, який по суті може надати ці додаткові платежі для залучення інвесторів.

Я вийшла за свій час і ще я хотіла сказати, Ігор Петрович, як ми домовлялись, ми будемо готові в кінці жовтня прийти теж до комітету і більш детально проговорити наші плани і по вторинному законодавству, і по pipeline у проєкті в сфері ДПП, як ми це бачимо. Дякую дуже. Гарного вам засідання.

МАРЧУК І.П. Дякую, Анна Ігорівна.

Ну, ви вже всі переконалися, що про інвестиції можна говорити нескінченно. Тому дуже прошу максимально компактно наших наступних спікерів.

І я хочу передати слово Сергію Володимировичу. Будь ласка, вже дуже-дуже раціонально, давайте вже про щось друге, щоб ми трішечки часу зекономили. Дякую дуже, дякую.

МАНДЗІЙ С.В. Доброго дня. Слава Україні! О, трошки проснулися.

В першу чергу хочу подякувати власнику закладу, ну, дійсно чудовий краєвид. Хочу відмітити і подякувати за роботу своїм колегам, тому що дійсно в нас сьогодні комітет під керівництвом Дмитра Андрійовича, за лідерства Ігоря Петровича, за постійної присутності в нашій області Дмитра Кисилевського, так, дійсно ми сьогодні спостерігали вже за результатами тої роботи, яка ведеться вже, друзі, протягом шести років. І хто би що там сьогодні не розказував, Верховна Рада працює, починаючи з 24 лютого 22-го року

працює в безперервному режимі, жоден депутат не на які відпустки у цей час практично не ходить. Єдине що, депутати мають, уже коли захворів, мають право на лікарняний.

І надзвичайно приємно сьогодні через два роки приїхати знов на релоковане підприємство із Запоріжжя і подивитися, як воно розвивається. Воно розвивається сьогодні не в Словаччині, не в Польщі, не в Чехії, а воно розвивається в Україні, більш того, на Хмельниччині, більш того, на Кам'янецьчині. І на сьогоднішній день, вибачте, коли середня зарплата на підприємстві 39 тисяч гривень, то це про щось говорить, так. І не хочуть іти, не хочуть іти на це виробництво. Так, але я не про інвестиції, я все ж таки хочу поговорити про безпеку, тому що я як голова підкомітету з цивільного захисту. І сьогодні, коли говориш з керівниками підприємств, то саме головне сьогодні для кожного два питання: перше питання – це люди, ми самі розуміємо, тому що сьогодні колосальний людський ресурс іде на забезпечення Збройних Сил України. Друге питання – це безпека, тому що практично кожного дня так як і сьогодні вночі, поки ми були в дорозі, то пів Києва сьогодні вже було без електроенергії, без води, але, слава богу, вже ближче до обіду відновилася нормальна життєдіяльність міста. Тому я би хотів звернути увагу своїх колег з економічного комітету. Мало того, ми будемо звертатися до вас з спільними законодавчими ініціативами, тому що безпека сьогодні підприємств – це невід'ємна складова інвестиційної привабливості. І ми сьогодні розуміємо, що ті колосальні ресурси, які необхідно сьогодні витратити на безпеку, це мається на увазі і укриття, системи сповіщення. Багато хто з підприємців сьогодні бере на себе фінансування рятувальних служб. Ви знаєте, ми прийняли Закон про добровільних рятувальників. І сьогодні на Кам'янецьчині як і в цілому на Хмельниччині ми вже маємо там близько сотні добровільних пожежних дружин і це дуже велика допомога для держави в цей як би важкий час, тому що ми розуміємо, скільки прильотів сьогодні кожен день на території Хмельницької області. Тому ми все ж таки... у мене є пропозиція, щоб ми спільно подумали з вами і в межах діяльності двох наших комітетів все ж таки вирішили, вийшли з законодавчими ініціативами щодо стимулювання тих підприємств і тих інвесторів, які готові сьогодні вкладувати в безпекову інфраструктуру, можливо, це в якісь пільгові системи оподаткування, можливо, десь якісь частки відсоткові разом з співфінансуванням державним, комунальним. Тому що сьогодні кожен з присутніх тут голів і в нас дуже класна сьогодні нарада, тому що є практично з багатьох областей люди, керівники. І ми розуміємо сьогодні вартість одного об'єкта укриття. І ми повинні розуміти, що без об'єктів укриття не прийде інвестор сюди, не маючи безпеки, не буде сюди додаткових інвестицій, коштів і розвитку.

І третє питання, на яке я б хотів звернути увагу всіх. Знову ж таки сьогодні надзвичайно цікаве, потужне, дійсно, що по всій Україні сьогодні тільки 8 таких підприємств з виробництва насіння. Але я коли директору задав питання: а що по енергетиці у вас, друже? Він каже: нічого. Сонце? Ну, сонце поставимо трошки, можливо. Кажу: а когенерація? Нема. То єсть знову ж таки, тут я би вже просив, тут є сьогодні і голова Хмельницької обласної адміністрації і є заступники в нас і Чернівці, і Тернопіль я бачу, Херсон. То єсть все ж таки сьогодні в нас в області є достатньо успішних проєктів з енергетичної безпеки, достатньо. І тому якби треба популяризувати, треба запрошувати підприємців, інвесторів до себе, давати їм пропозиції. Тому що на сьогоднішній день енергетична безпека, хоч це і в першу чергу проблема держави, але сьогодні ми розуміємо, якщо ми стикнемося з такими суттєвими блекаутами, які там на декілька днів, не дай боже, на декілька тижнів, то підприємства повинні бути убезпеченні від цього. А тоді далі все піде.

Тому, колеги, запрошую до роботи плідної. В мене є... Ну, це вже в порядку денному будемо розглядати. Маю три пропозиції по законодавчій ініціативі, щоб опрацювати разом з вашим комітетом і нашим комітетом. І знову ж таки хотілось би результату, який ми сьогодні бачили на тих підприємствах, які ми відвідали. Дякую.

МАРЧУК І.П. Дякую, Сергію Володимировичу.

Дійсно надважлива безпека людей вона першочергова. Я вам скажу більше того, що під час мого такого інвестиційного туру в Туреччину, де у мене були сотні зустрічей з потенційними інвесторами, які, в принципі, ключовим критерієм, чому вони не йдуть поки що в Україну, це якраз причина в тому, що вони турбуються про безпеку своїх співробітників. Тому, звісно, чим якісніше буде система захисту, тим, я впевнений, інтенсивніше буде розвиватись зацікавленість України як інвестиційної території наших потенційних інвесторів.

А зараз із задоволенням хочу передати слово Сергію Григоровичу Тюріну. Знаєте, я вам хочу сказати, Сергій Григорович, у вас надзвичайно важлива місія. От всі ці інструменти інвестиційні, про які ми сьогодні будемо з вами говорити, а особливо публічно приватне партнерство, оскільки ініціатором цього партнерства може виступати згідно нашого закону виключно публічний партнер, тому ваша роль, скажемо, ваш рівень натхнення, рівень зацікавленості в цьому інструменті, який ви створите в області, є надзвичайно важливим. Тому, будь ласка, вам слово.

ТЮРІН С.Г. Дякую. Дякую щиро, Ігор Петрович.

Радий вітати також на Хмельниччині виїзне засідання Комітету з економічного розвитку Верховної Ради, народних депутатів, які тут на Кам'янецьчині, і хто підключений онлайн бере участь у цьому засіданні. Також хочу привітати представників Міністерства економіки, довкілля, сільського господарства, колег з обласних державних адміністрацій, представників голів органів місцевого самоврядування із Хмельниччини і наших сусідніх дружніх регіонів, ну і звісно все товариство, яке сьогодні долучено до обговорення надзвичайно важливої теми. Зрозуміло, що Хмельниччина, як і уся Україна, сьогодні зосереджена своїми зусиллями на головному – це наближення перемоги і встановленні справедливого миру на нашій землі.

І, звісно ж, не втомлюємось дякувати нашим захисникам, нашим захисницям, які в цю хвилину в окопі, на передовій, у бліндажі, виборюють свободу для того, щоби всі ці інструменти, в тому числі і з інвестиційного зростання, залучення різних інструментів, могли бути реалізовані.

Вічна пам'ять і вічна шана тим хто віддав найцінніше – життя за незалежність України.

Я хочу щиро подякувати депутатському корпусу за підтримку Хмельниччини. І сьогодні Сергій Володимирович торкнувся питання і Ігор Петрович, торкнулися питання безпеки – це дійсно важливо, ключове питання. І енергетична безпека в цьому контексті вона є також тим інструментом, який в умовах загроз щодо блекауту, те чого намагається досягнути наш ворог, було убезпечено.

Ми на наших нарадах, на наших зустрічах, які ми регулярно проводимо з народними депутатами в стінах обласної адміністрації, ну напевно не встигаємо все обговорити. Але торкнувся питання розвитку альтернативної енергетики, на Хмельниччині реалізується низка проєктів щодо будівництва вітропарків, когенераційних установок.

Ми завдяки співпраці з USAID, з GIZ, понад 50 установок в комунальні заклади тепло забезпечення поставили. На Кам'янецьчині це, здається мені, близько восьми, якщо я не помиляюся, когенераційних установок, в Кам'янці-Подільському і по всій території області. Зрозуміло, що зараз із тими загрозами, які ми маємо, і навіть не загрозами, а прямими ударами по газовидобувній галузі, по газозберігаючим об'єктам, ефективність дещо нівелюється. Але, разом із тим, це альтернативний спосіб для того, аби можна було і в умовах блекауту і генерувати для себе, і видавати в мережу. Адже є в нас дуже потужні підприємства і в Хмельницькому районі, які встановили в себе когенераційні установки, і вони і для себе споживають, і видають в мережу.

Крім того сонячної генерації у нас багато. Цей вектор ми розвиваємо на доручення Президента України Володимира Олександровича Зеленського, на доручення уряду, ну, і спільно із загальним спільним вектором із Верховною Радою України.

Зазначу окремо про те, що на підставі оновленої Державної стратегії регіонального розвитку ми на Хмельниччині цього року також оновили свою стратегію, де заклали базові спроможності для залучення інвестицій в різні галузі: і освіта, і охорона здоров'я, і бізнес. До цього процесу було долучено багато різних експертних груп, це наш партнер швейцарсько-український проєкт UCORD, із яким ми співпрацюємо. І вони надали експертну допомогу.

Я принагідно щиро дякую нашим народним депутатам від Хмельниччини, які взяли участь, це і Ігор Петрович, і Сергій Володимирович, які брали активну участь в обговоренні і участь у безпосередньо робочих групах. І окремо зупинюся, зважаючи на те, що час обмежений, на індустріальних парках. Принагідно подякую цьому скликанню Верховної Ради за той весь інструментарій, який вдалося напрацювати і видати в світ. І ті всі стимули, і пільги для індустріальних парків, які запрацювали, говорять на Хмельниччині наочно, адже у нас станом на 21-й рік було два зареєстрованих індустріальних парки. На сьогоднішній день їх дев'ять створено, в розробці концепції ще три індустріальні парки. І Віталій Зіновійович зазначив, що 106 в Україні, у нас дев'ять і три ще розробляється, і ми максимально популяризуємо протягом цих усіх уже п'яти років можливості створення цієї точки зростання для бізнесу, для регіону, для мікро, макрорегіону на Хмельниччині, аби можна було на вигідних умовах, надто конкурентних умовах з перевагами для іншого бізнесу створювати в себе виробництва, заводи розміщувати. Щоправда, часто лунають на різних зустрічах з бізнесом запитання і це, до речі, потрібно буде обговорювати і давати відповідь, адже великі підприємства, які не в структурі індустріальних парків, вони запитують: а чому ми не можемо на пільгових умовах імпортувати обладнання? А чому ми... Є такі питання, на які також потрібно буде в форматі обговорення давати відповідь. Тут Дмитро Давидович прокоментує.

І буквально ще коротко по індустріальних парках. У співпраці із тією ж організацією UCORD ми подали грантову заявку в інтересах одного з комунальних наших індустріальних парків "Славута" і уже невдовзі 30 мільйонів гривень на підведення комунікацій ми будемо підписувати меморандум. Також у співпраці із ПРООН будемо для 16 регіонів України проводити дводенні тренінги, принагідно запрошую і додатково поінформую щодо цього заходу, на якому щодо створення, функціонування, адміністрування індустріальних парків як для управляючих компаній, так і для засновників, учасників цих індустріальних парків. Тому це чудовий інструмент, який

необхідно тільки масштабувати. В Туреччині, наскільки мені відомо, ще років п'ять тому їх було 300. В нас сьогодні 106, я думаю, що найближчим часом треба мультиплікувати цей прекрасний інструмент. І багато на чому хотілося би ще зупинитись, на «Роботі, Національному кешбеку, Зроблено в Україні, програмах для аграріїв. Це все, що добре імplementовано, працює на Хмельниччині. Дякую за ці ініціативи, за напрацьовані пакети законодавчих актів, які реально працюють, особливо в час великої війни, воєнного стану реально допомагають бізнесу. Офіси "Зроблено в Україні", чотири офіси. Дякую, пане Віталію, за активну наполегливу працю. І вже 9 тисяч консультацій для бізнесу надано нашим центром зайнятості і цими офісами "Зроблено в Україні".

Я дякую бізнесу, який вірить в Україну, інвестує в Україну і продовжує тут працювати. З нашої сторони від обласної військової адміністрації завжди надійне плече і зелене світло у реалізації всіх підприємницьких ініціатив. Дякую. Слава Україні!

МАРЧУК І.П. Героям слава! Дякую, Сергію Григоровичу. Дійсно, приємно добре слово чути. Ми взяли собі за мету створити найкращі, я маю на увазі Комітет економіки, і разом за підтримки наших поважних колег народних депутатів ми взяли собі за мету створити найкращі інвестиційні умови і ми над цим працюємо. І дуже добре, що ви вже відчуваєте, що це є ефективними інструментами соціально-економічного розвитку.

Ми рухаємося далі. Ще раз, дуже я, скажемо так, дуже вражений, що є бажання і є емоція висловитися. Дуже прошу максимально лаконічно, але встигнути. Весь меседж, який ви зібралися, так сказати, сьогодні сказати, все ж таки до нас донести.

Валентин Іванович Соколюк – заступник голови Хмельницької обласної ради. Будь ласка, вам слово. Дякую.

СОКОЛЮК В.І. Шановні народні депутати, члени та керівництво Комітету Верховної Ради з питань економічного розвитку, міністри, заступники міністрів, шановні голови громад, колеги з інших областей! Насамперед від імені керівництва Хмельницької обласної ради, депутатського складу щиро радий вітати вас на Хмельниччині в гостинному та, саме головне, в інвестиційному привабливому регіоні нашої області в місті Кам'янці-Подільському, який є, дійсно, одним з історичних культурних і туристичних центрів не лише Поділля, але й України.

І сьогодні, коли держава виборює свою незалежність, коли наші Збройні Сили України, сили безпеки і оборони захищають нашу свободу, територіальну цілісність, майбутнє наше та наших дітей, підтримка фінансова різних сфер діяльності держави надзвичайно важлива. І роль міжнародних, приватних, державних інвестицій, саме і

законодавче закріплення, і їх можливості та дієвих інструментів важко переоцінити. Адже, на жаль, бачимо тенденцію щодо зменшення міжнародної фінансової допомоги. Тому залучення інвестицій в країну, в регіони, в громади – наша спільна справа. І це завдання не лише влади різних рівнів, територіальних громад, але й великих платників податків, середнього, малого бізнесу, в тому числі і громадських організацій.

Користуючись нагодою, зазначу, що Хмельницька обласна рада від початку повномасштабного вторгнення напрацювала та уклала більше 30 угод щодо співробітництва та партнерства, в тому числі міжнародного співробітництва з різних галузей діяльності саме і регіонального розвитку, і підтримки вимушено переміщених осіб, розвитку освіти, культури, саме головне – підтримки військових, ветеранів та членів їх родин.

І також Хмельниччина долучилась до підписання Угоди про економічну мережу регіонів Тримор'я. Тобто формат безпосередньої співпраці 12-ти держав-членів учасників Тримор'я.

І у 2025 році робота Хмельницької обласної ради також була зосереджена на налагодженні міжнародного співробітництва та підтримки роботи комунальних закладів області. І ця робота буде продовжена і в наступному році, оскільки, Верховна Рада України на цьому тижні проголосувала постанову, конституційною більшістю, про забезпечення безперервної роботи органів місцевого самоврядування в умовах війни.

Тому дякую за запрошення організаторам і керівництву комітету Верховної Ради. І бажаю успішної реалізації, втілення ідей, інструментів, які є предметом засідання сьогоденішнього комітету.

Тому всім бажаю непохитної віри у нашу перемогу, справедливий мир і щасливе майбутнє України. Слава Україні!

МАРЧУК І.П. Героям слава! Дякую, Валентин Іванович.

Я ще хотів би надати слово своєму шановному колезі Богдану Вікторовичу. Будь ласка, вам слово.

КИЦАК Б.В. Вітаю, колеги. Хочеться в першу чергу подякувати безпосередньо підприємцям і бізнесменам Кам'янецьчини, Хмельниччини, які продовжують, незважаючи на будь-які: умови, обставини фінансувати, вкладати, розширювати, модернізувати і любити своє підприємство і це – означає любити свою країну.

Тому що рік назад фактично ми були на Рівненщині, на заводі Kronospan, відкривали лінію вартістю більше 200 плюс мільйонів євро. І відповідно тоді прозвучало з

боку нашого комітету такий дуже чудовий, гарний вислів, це економічний патріотизм. Це, коли ти любиш свою державу гривнею. Це якраз є найкращий підсумок і еквівалент того, що ти бачиш в своїй державі, в своєму регіоні або в своєму місті, громаді, селі, селищі перспективу і ти віриш в свою державу. Тому хочу вам подякувати, що ви продовжуєте працювати, сплачувати податки, підтримувати населення, і вірити в те, що українська економіка має перспективи і продовжує існувати. Тому що ми розуміємо, що всі акумульовані внутрішні ресурси вони сьогодні спрямовуються на сили безпеки і оборони. Тому очікувати, що прийдуть якісь ефемерні іноземці і вклядуть сюди сотні мільйонів доларів, це, скажемо так, чудово, але ні в кого із членів комітету немає рожевих окулярів, тому акцент потрібно робити виключно на українських підприємців і для них розпрацьовувати різні державні інструменти. Власне, цим ми і зайняті, і робимо все можливе для того, щоб це стало дійсністю.

Ну, і нещодавно до цього всього комплексу інструментів, про які ми говорили, зокрема розпрацьованих на базі економічного комітету, ми прийняли в рамках Верховної Ради України національну установу розвитку, яка фактично зараз буде виступати у вигляді банку банків, і буде адмініструвати абсолютно всі державні інструменти, які будуть спрямовані на підтримку малого та середнього бізнесу. Відповідно очікуються надходження вже 140 плюс 150 мільйонів доларів, які будуть направлятися безпосередньо на підтримку МСП мікро, малого бізнесу, який зокрема представлений і на Кам'янщині і Хмельниччині. Тому робимо все для того, щоб забезпечувати і фінансово забезпечувати ті державні стимули, пропозиції або інструментарій, які на сьогодні створено для того, щоб абсолютно весь бізнес міг ними скористатися і відповідно збільшити свою здатність і спроможність виживати в таких умовах негативних, які зараз є в Україні і ще і конкурувати по світу і класти дуже багатьох підприємців, скажемо так, на лопатки і завойовувати ринки.

Тому ще раз дякую і вклоняюсь за вашу роботу і за ваше бажання продовжувати працювати тут, а не допомагати і розвивати там і вимивати, скажемо так, економічну міць України. Дякую вам.

МАРЧУК І.П. Дякую, Богдане Вікторовичу.

Да, дійсно, ви знаєте, іноземний інвестор ніколи не прийде в країну, де немає внутрішнього інвестора. Отже, чим більше національних інвестицій, тим більше інтерес з боку міжнародних інвесторів.

Ми рухаємося далі. Олександра Володимирівна Шевчук, перший заступник міського голови Кам'янця-Подільського. Міський голова з нами на зв'язку теж, він зараз у

відрядженні в Туреччині, тому всім вітання передав, як-то кажуть, як це правильно сказати: подумки він з нами. Добре. Прошу і дуже прошу, регламент. Дякую.

ШЕВЧУК О.В. Шановні народні депутати, вітаю всіх! Вітаю всіх учасників нашого засідання, гостей, колег! Ну, Кам'янець-Подільська міська територіальна громада дійсно щиро вдячна, що вибрали саме нас, тому і міський голова, і я дякуємо вам за це. Сьогоднішня тема справді дуже актуальна, тому що спільними зусиллями всіх нас єднає тільки одна мета звичайно, це впровадження наших реальних економічних проєктів.

Тому всім бажаю плідної і цікавої дискусії, обміну досвідом, ну і те, що наше місто з багатовіковою історією і туристичним потенціалом, тільки чого вартує поглянути у вікно і відкриваються всі принади нашого міста. Тому ще раз дякую. Гарного проведення всім нам часу.

МАРЧУК І.П. Дякую, Олександра Володимирівна. Ми візьмемо таку невеличку приємну, як-то кажуть, досить перерву, да, Ну перед тим як надам слово нашим шановним гостям, головам громад, представникам обласних державних адміністрацій, я маю сьогодні дуже і дуже приємну нагоду, і ця нагода пов'язана з тим, що ми сьогодні спільно відзначимо надзвичайно натхненну людину, яка любить, вірить у свій заклад, який ми, до речі, спільно створили. І зараз ми маємо єдиний в Україні інклюзивний інститут, який працює з дітками з обмеженими можливостями. Але там настільки приємна атмосфера, що туди намагаються вступити вже і всі бажаючі. І, я вам скажу, та динаміка абітурієнтів, яка сьогодні є – а це зростання в десятки разів, – не може не надихати.

Мар'ян Миколайович, прошу вас. І я би просив аплодисментами зустріти цю людину, яка займається найдорожчим – нашим майбутнім. Щиро дякую за заслуги перед українським народом. Тріпак Мар'ян Миколайович, ми вам щиро як народні депутати, щиро бажаємо, щоб наш університет був найкращим не тільки, бо він є зараз в Україні, а був найкращим і в світі. Вам невтомної наснаги, вам оцієї вашої унікальної енергії, яка і мене заряджає, і всіляких, і всіляких гараздів нашому інституту! Ну і, звісно, вітання, щирі вітання від Голови Верховної Ради Руслана Стефанчука. Тому вітаю!

ТРІПАК М.М. Ігор Петрович, вельмишановні народні депутати, несподівано, але дуже дякую.

Ви знаєте, я родився на Буковині, живу на Галичині, а творю для Поділля. І я люблю Поділля, я люблю наше місто "Квітка на камені". І я буду робити все, щоб комфортно було моїм вихованцям, а це дітки з інвалідністю з усієї України, щоб це був

дійсно інклюзивний заклад вищої освіти, один в Україні, який зараз є. І я дякую Ігорю Петровичу за таку високу нагороду, дякую вам усім. Дякую і своєму колективу, тому що без колективу я ніхто, тому що ми це робимо спільно, цю роботу. Дякую вам, дякую.

МАРЧУК І.П. ... ще раз, Мар'ян Миколайович.

Отже, рухаємося далі і йдемо по колу. З величезним задоволенням, Степан Васильович Куйбіда, представник Тернопільської області. Адже наше Пониззя об'єднує 4 регіони: це Хмельниччина, це Буковина, це Тернопільщина, і я дуже сподіваюся, що дуже швидко ми ще добавимо Вінниччину. І таким самим, скажемо, наш економічний простір співпаде з територією цієї давньої прекрасної країни. Дякую.

КУЙБІДА С.В. Шановна президія, дорогі пані та панове депутати, колеги, друзі! Нам приємно сьогодні бути тут разом з вами, говорити про економіку, говорити про розвиток. Наука математика вперта, каже, що один плюс один – два, а в економіці один плюс один може бути і п'ять, і сім, і десять. Тому я думаю, що це насправді нас тут якраз об'єднує і в цій такій спільній синергії ми зможемо це довести.

Також я би хотів вам сказати окреме дякую всій команді комітету і тих, хто долучається до великої праці. Адже той інструментарій, який ви сьогодні дали нам, індустріальні парки, Експортно-кредитне агентство, гранти на власну справу, на переробні підприємства – це все є той набір, який ми в регіонах можемо працювати з бізнесом, з реальним сектором економіки і показувати їм, що держава не розвернулася десь спиною.

Якраз завдяки цьому ми створити Офіс супроводу інвестицій при Тернопільській ОВА. І сьогодні 56 проєктів ми супроводжуємо, і це близько 2 тисяч 500 робочих місць, які до кінця 2026 року будуть запущені і будуть працювати.

Користуюсь нагодою, в той короткий регламент, я підніму одне проблемне питання, яке Тернопільщині сьогодні болить, в супроводі інвестицій. Зі мною є мер Чорткова Володимир Шматько, він не дасть мені збрехати, що коли ми говоримо про великі інвестиції, вони потребують енергомережі.

І сьогодні, до прикладу, якщо би ми хотіли затягнути якогось інвестора, якому треба знову ж таки, до прикладу, 5-10 мегават потужності – це є для нас надскладне завдання. Не тому, що ми не хочемо, чи не можемо, а тому що наша саме транспортна мережа, ну я зараз говорю про енергетичну, не може цього собі дозволити, ми потребуємо інвестицій.

На превеликий жаль, ті бюджети, які є чи в Чортківській громаді, чи Тернопільський обласний бюджет, навіть в синергії не зможуть це подолати. А дуже

складно інколи буває інвестору пояснити, чому він має вкладати доволі великі кошти в модернізацію, якщо це мова йде про напругу 35-110, а якщо ще й 330 лінія цього не витягує, це збільшує суму інвестицій.

Тому якщо би це питаннядесь можна було окремо розглянути, чи в межах сьогоднішньої роботи, чи в подальшому, ми би дуже були за це вдячні і готові до дискусії, і знаходити відповіді на найскладніші запитання.

Ми продовжуємо працювати, ми дякуємо і з сусідами, з якими будемо робити, як ми вже сказали один плюс один, 5,7,10 або більше. Дякуємо вам за можливість бути тут. Вперед, до розвитку. Слава Україні!

МАРЧУК І.П. Дякую. Дякую, Степан Васильович. От якраз от приклад, скажемо так дотримання регламенту. Дуже дякую.

Дивіться, насправді нетворкінг і взаємодія – це є одним із, ключовою метою, навіщо ми зібралися. Ті більше 50 проєктів, які ви ведете, мені теж цікаво і цей досвід, у нас є державна установа, яка займається супроводом інвестиційних проєктів UkraineInvest. Але те, що ви робите на місцевому рівні – це теж надзвичайно цікаво. Відповідь на ваше запитання ви почуєте сьогодні, ну по ходу дискусії.

Дуже дякую. Рухаємось далі.

Роман Володимирович Гребя – заступник начальника Чернівецької (Буковинської) ОВА. Ну ви ж просили називати... *(Загальна дискусія)*

Добре рухаємось далі. Дякую. Дякую.

ГРЕБА Р.В. Дякую, Ігор Петрович. Дякую, шановні народні депутати. представники міністерств.

Ми вже побачили, що депутати по-справжньому працюють і поєднують людей між собою краще, ніж всі інші. Тому що для мене це перший візит до Кам'янець-Подільського, і тільки завдяки виїзному комітету Верховної Ради я опинився тут.

І також є ще друга причина, чому я тут. Тому що Ігор Петрович, коли ми представляли наш додаток "Буковина Travel", він каже: а я збудую у вас маяк на Бакоті, на горі Веприк. Я кажу: ну, раз так, то, звичайно, я буду їздити на всі економічні комітети, на які будете запрошувати. Це жарт, звичайно.

Я впевнений, що в нас є багато чого поєднувати, об'єднувати зусилля, в тому числі і областей, які знаходяться такими куцями. Пониззя – один із таких куців України, де можна поєднати наші зусилля, зокрема в туристичній сфері, і за що ми будемо дуже вдячні, якщо ми зможемо розробити спільні туристичні маршрути, тому що є багато

історичних місць, природних місць, які ми хочемо показати туристам, які, я впевнений, приїдуть до нас.

Буковина вона географічно розташована так, що протягом 100 років вона, напевно, була трошки підзабута, тому що колись це були основні культурні та логістичні шляхи з Європи до частини вже... східної частини Європи. Я впевнений, що із входженням України до Європейського Союзу значення даного регіону буде підсилюватися. І тому ми активно працюємо над тим, щоб створювати нові транспортні шляхи саме через територію Чернівецької області, заведення колій європейського стандарту.

Я також впевнений, що відновлення України буде частково здійснюватися з території Чернівецької області, з території Буковини, тому що основні західні компанії через те, що регіон наш має унікальне зараз розміщення, є одним з найбезпечніших регіонів завдяки нашим Збройним Силам України і одним з найбезпечніших регіонів України. Тому тут величезний потенціал для розвитку та залучення інвестицій в різні галузі. Перш за все для нас це, звичайно, логістика, різноманітні хаби, відновлювальна енергетика, в тому числі ми вже з одним інвестором працювали, який працює над питанням створення виробництва водню в одному з індустріальних парків на території Чернівецької області. Ми будемо вивчати це питання і будемо проводити... доєднатися до Європейської стратегії розвитку "водневих долин".

Тому роботи в нас багато. Аграрний сектор, ми сьогодні приїхали, щоб почути від колег, поділитися досвідом, отримати ті нові знання про нові законодавчі ініціативи, щоб потім впроваджувати їх ефективно на території нашої Чернівецької області. Щиро дякую.

МАРЧУК І.П. Дякую, дякую. Дуже дякую, Романе Володимировичу. Да, да, приємно, все, знаєте, сказали по суті, так от дійсно те, що надзвичайно важливо, це не тільки про проблеми, да, а про успіхи, робити так, щоби про них знали всі, хто навколо.

Добре. Ми рухаємося далі. І слово даю заступнику селищного голови Меджибожа, Василь Васильович, будь ласка, вам слово, да. Дякую.

ГЕРМАНЕНКО В.В. Дякуємо, по-перше, за запрошення, дуже почесно бути присутнім. На жаль, голова – так само у відрядженні.

Що ж, якщо ми говоримо про Кам'янець, то скористуюся можливістю сказати і про Меджибіж. Тому що Кам'янець – це історичне місто Хмельниччини, а Меджибіж – це історичне селище дуже відоме на Хмельниччині.

Що стосується сьогоднішньої теми обговорення, то так само хочу від себе зауважити, що це наша спільна справа, це спільна справа для нас – для людей, які

працюють на землі, скажімо так, да, важливо бути почутими і вирішувати і проблеми, які є в людей безпосередня.

Взаємодія? Взаємодія є. Сергій Володимирович, Хмельницька обласна рада, Сергій Григорович постійно заїжджають до нас, питають про ті проблеми. І зараз дуже важливо тут присутнім, і вийти на той рівень, що і комітет, і на засіданні комітету важливо бути почутим. Тобто я зараз про те, що цей баланс між місцевим самоврядуванням, органами влади і ті законодавчі ініціативи, які ви творите, ті нормативні акти, які приймаєте, важливо, щоб воно працювало на балансі, скажемо так, тобто всі ступені проходження і це було ефективно впроваджувати потім в роботі. Клімат, так само це наша спільна справа створювати той інвестиційний клімат для нас в громаді. Ми маємо створити, ми маємо показати, що наша громада спроможна, що вона заслуговує на те, що наші люди можуть працювати, а, повірте, вони можуть працювати. Тому і вчасно з вашого боку те реагування, те підкоригування цих процесів за допомогою нормативних актів це і є той успіх, який впевнений, ми разом досягнемо. Як-то кажуть, держава, сила держави в чому? Сила держави в Збройних Силах, перше. А друге, сила держави в мистецтві збирати податки. І чим більше інвестицій буде тут у нас на Україні і ми разом створимо те вікно можливостей і створимо той клімат, який буде для всіх привабливий. Україну побачать, да, так, можна, треба сюди вкладати і треба інвестувати, то кінцевий итог – це податки, які будуть спрямовані якраз туди на місця, і завдяки яким ми зможемо розвивати ті напрямки, ті проекти, ту інфраструктуру, яка є у нас.

Тому я щиро дякую і ще хотів би додати таке спілкування, знаєте, це важливо. А що важливо? Важливо – це досвід, досвід, який ми набуваємо вирішуванням тих проблем і шляхом руху вперед. Я всім дякую. Слава Україні!

МАРЧУК І.П. Дякую, Василь Васильович. Дійсно, Меджибіж – це наша партнерська громада. Я дуже сподіваюся, що в наступні хвили розширення нашого спільного комунального підприємства, це взагалі унікальний проєкт співпраці і міжрегіональної, і міжмуніципальної, ви обов'язково будете учасниками цього проєкту. Але я надзвичайно щасливий з того, що ми вже сьогодні співпрацюємо, у нас прекрасні комунікації з Меджибожем. І в якості партнера ми в будь-якому випадку будемо далі розвивати нашу співпрацю.

Володимир Петрович Шматько, знаєте, це той міський голова, з яким хвилину говориш і розумієш все. Це щось рідне, щось близьке і по енергетиці, і по баченню розвитку. І я дуже-дуже радий, що ви сьогодні доєдналися до нашого заходу. Будь ласка, вам слово.

ШМАТЬКО В.П. Я зрозумів, в мене одна хвилина. Дякую, шановний Дмитро Андрійович, шановний Ігорю Петровичу, я пишаюся бути тут, це про синергію трьох рівнів влад: національного, регіонального і локального. Це фантастично. Кам'янець-Подільський, дійсно, зачаровує. Чортків – це Тернопільщина. І коли запитують: ми Галичина чи Поділля? Ми кажемо: ми Галицьке поділля. І про кооперацію, ви знаєте, між Чортковом і Сатановом вже всі чули, але далі буде більше.

Направду важливий сьогодні діалог, направду важливо, що сьогодні ми всі тут є, направду ціную, що я також є в числі. Думаю, що ми говоримо сьогодні про те, що є найцінніше сьогодні – це економіка, яка має відновлювати країну і без економіки не буває сильних Збройних Сил, і це всі розуміють.

Сьогодні я вас просто наполегливо і переконливо прошу, шановні народні депутати, прийміть, будь ласка, завтра, в понеділок, у вівторок, коли у вас пленарний день, 12117. 12117 – це те, чого ми чекаємо, щоб те, що сказав Степан Васильович Куйбіда про енергетику у Тернопільській області. От дайте можливість інвесторам в індустріальних парках згенерувати електричну енергію і можливість продати інвесторам. "Chortkiv-West" індустріальний парк сьогодні працює, там будується підприємство, заходять нові підприємства і є сьогодні можливості це розвивати. Але 12117, шановний Дмитро Давидович, прийміть, будь ласка, в другому читанні і в цілому, просимо Президента його підтримати, бо це порятунок в тому числі для Тернопільщини. Якщо сьогодні Укренерго і всі інші не мають можливості будувати нові ЗЗ0, то як варіант учасниками парку можуть бути ті, хто мають інвестиції в енергетику. Я зараз готуюся до відрядження в ОАЕ, я думаю, всі знають про всесвітній цей форум і там ми будемо нашим еміратцям презентувати енергетичні проєкти, куди вони можуть інвестувати, в тому числі про наші індустріальні парки.

І на завершення. Ми маємо чудову ініціативу Пониззя. Я дякую, Ігор Петрович, дякую за ваш візит в Чортків. Я думаю, що від цього вийде чудовий результат. Це про, дійсно, синергію і це сьогодні про... знаєте, до речі, я теж хотів би вам сказати про це, знаєте, слово "державно-приватне" було би чудово якби спробували змінити на "приватно-державне". Це про європейський підхід, від "совка" подалі і ближче до європейських принципів. Але інвестиції в культурну сьогодні інфраструктуру, інфраструктуру культури і нашого надбання ми маємо бути відкритими і не боятися. Це не про приватизацію пам'яток культури і надбання чи архітектури, це про розвиток і про точки зростання, особливо малих громад. Я пишаюся тим, що в числі серед малих громад тут, за цим круглим столом. Думаю, чудовим було б девізом якби ми написали, це знову ж

таки для дискусії, це не про наполегливість нашого Пониззя, знаєте, from competition to cooperation і у нас тоді буде чудовий результат. Дякую. Запрошую всіх до Чорткова.

МАРЧУК І.П. Дякую. Дякую. Дякую дуже.

Володимир Петрович, насправді, дивіться, ми вже викреслили слово "державне", замінили "публічним". Чому не можна навпаки, я вже трошки пізніше розповім, щоб зараз не затримувати час.

І так, ми рухаємося далі. Я з величезним задоволенням хочу представити уже учасників нашого унікального спільного комунального підприємства. Юрій Васильович Безродний, китайгородська громада, будь ласка, вам слово. Дуже прошу регламент.

Дякую.

БЕЗРОДНИЙ Ю.В. Дякую, Ігор Петрович.

Доброго дня усім. Шановні депутати, шановні представники влади, бізнесу, громадськості і всі присутні! Надзвичайно, надзвичайно приємно, що сьогодні даний такий потужний і надважливий захід проводиться у нас на подільській землі, адже спільно ми можемо багато чого впровадити і зробити, адже інвестиції – це і про створення робочих місць і модернізація інфраструктури, і добробут наших жителів громади.

Шановні друзі, також спільно бізнес, влада, громади, ми можемо багато цікавих вносити і привабливих ідей. Хотів би також сказати, що у нас... Хвилююсь, бо сьогодні такий захід чудовий. Шановні друзі, я хотів сказати, що даний захід може стати таким рушієм і хотів би, щоб дані інвестиції були в наших громадах. Слава Україні!

МАРЧУК І.П. Дякую. Дякую, Юрій Васильович. Знаєте, я теж хвилююсь, особливо коли стільки поважних людей навколо.

Ми рухаємось далі. Голова Староушицької громади, Анатолій Сергійович, будь ласка, теж учасник нашого спільного комунального підприємства. Будь ласка, вам слово.

ТИМЧУК А.С. Дякую, Ігор Петрович. Дякую всім народним депутатам, комітету за таку ініціативу виїзних комітетів і те, що він відбувається в місті Кам'янці-Подільському на Поділлі, на Пониззі. І це дуже важливо. Я дуже постараюсь коротко.

Приємно те сьогодні чути і розуміти, що гілка законодавчої влади в особі народних депутатів сьогодні чітко розуміє, що потрібно десь тут для бізнесу, для місцевих громад, для органів місцевого самоврядування для того, щоб розвивалася економіка, особливо в такий складаний час, і залучались інвестиції, тому що інвестиції, економіка – це основа

всього. І сьогодні є ряд дуже цікавих уже прийнятих інструментів, ініціатив по підтримці бізнесу. Ніби, здавалось, воююча країна, а сьогодні є умови для того, щоб створювався і відкривався новий бізнес як великий, так і маленький. І він відкривається, він працює і це дуже важливо.

І сьогодні ми на місцях маємо можливість цими інструментами користатись для того, щоб працювати, звісно, залучати і розвиватись. І надважливо в сьогоднішній час теж вміти об'єднуватись, об'єднувати зусилля. Це дуже важливо і нам цьому потрібно вчитись. І мені приємно, що сьогодні саме ми можемо говорити про те, що ми об'єднуємося, у нас є вже 4 громади, які об'єднали спільні комунальні підприємства для того, щоб розвиватись, формувати якісь маршрути. Це стосується сфери туризму, я думаю, а туризм – це і важливий сектор економіки, залучати в тому числі інвесторів і привабливість нашого регіону Пониззя.

Тому дякую за можливість взяти участь у засіданні комітету. І сьогодні цікаво буде теж послухати практичні якісь речі, як застосувати на місцях оті публічно-приватне партнерство та інші ініціативи.

МАРЧУК І.П. Дякую, Анатолію Сергійовичу.

Да, дійсно ви сьогодні, я думаю, в процесі презентації цих інструментів. Дуже прошу вас занотовувати, якщо будуть виникати якісь питання, ми хочемо максимально практично зробити роботу.

Рухаємось далі. Наше спільне комунальне підприємство, унікальне не тільки, що це перше в Україні об'єднання чотирьох громад, воно ще у вищій ступені унікальне тим, що це є міжрегіональна співпраця. То єсть дві області залучені, поки що дві, я сподіваюсь, ми будемо розширювати, а саме – Хмельницька і Чернівецька область.

Тому я із величезним задоволенням надаю слово Андрію Дмитровичу Дранчуку, міському голові нашої дружньої Хотинської громади. Дякую дуже.

ДРАНЧУК А.Д. Дякую, Ігор Петрович. Дякую, що ви залишили мене на десерт, поламали мені весь виступ. Ті слова, які мав сказати, вже сказані. *(Шум у залі)*

Вітання, щирі вітання всім учасникам такого поважного засідання. Як сказали колеги, дійсно це дуже важливо, що це відбувається не в Києві, а відбувається в регіонах. І особливо для мене ціннісно те, що я сьогодні тут і я думаю, що колегам з місцевого самоврядування також це дуже важливо. Знаю, що велика ініціатива в цьому ваша, Ігор Петрович, за це вам дійсно велика подяка, що ви це тримаєте лідерство в цьому і завжди підтримуєте нас, надихаєте словами і всі ініціативи мають гарний, і правильний результат.

Буде сказано декілька слів про Пониззя. Пан Дмитро сказав про Кам'янець-Подільський про фортецю, але знаєте в цьому регіоні, коли говорять про Кам'янець завжди говорять і про Хотин. У Хотині є чудова Хотинська фортеця, а коли говорять про Хотин завжди говорять про Кам'янець-Подільський. І вона також має дуже великий туристичний потенціал.

І два роки тому з колегами з сусідніх громад, з депутатом Ігорем Петровичем Марчуком була така ідея про те, що регіон не промисловий, як же розвивати економіку? І саме унікальність співпраці, ця унікальна агломерація двох областей, чотирьох громад і той туристичний потенціал, який вони мають, саме це, як центр розвитку економіки саме цих громад.

Да, сьогодні ми говоримо про індустріальні парки, Хотинська громада також має створений індустріальний парк і там півтора року тому, коли ми його створювали ми цим дуже пишалися. Знаєте, на всіх нарадах ми говорили, що в Хотин є ініціатором і Хотин створив індустріальний парк. На сьогоднішній день мені десь трохи стидно за те, що ми маємо його, але ми не маємо ще інвестора.

І по-справжньому радію за колегу з Чорткова, який, можливо, має більший досвід, більше знайомств і десь поділиться цим трошки, може не всім, а трошки. І вони дійсно розвивають практично вже індустріальний парк і заводять інвестиції. Це дуже важливо і ми також хочемо.

І, звісно, будучи сьогодні в такому поважному товаристві буду просити всіх вас допоможіть нам знайти тих інвесторів.

Дякую, Ігор Петрович, що ви сьогодні тут і разом розвиваємо і місцеве самоврядування і економіку, і працюємо на Збройні Сили. Дякую.

МАРЧУК І.П. Дякую, дякую, Андрій Дмитрович.

Зараз, я буквально долі секунди. Дивіться, насправді в рамках Пониззя я думаю, що ми будемо приймати спільну участь у інвестиційних форумах, ми маємо виступати як регіон, тому що, скажімо так, кожний шматочок цієї великої, так сказати, території вона має особливості свої, які можуть підходити до одного інвестора, не підходити до іншого. Але, якщо ми разом будемо пропонувати наші сильні сторони робити акцент, я впевнений, що все буде добре і успіх прийде. Да, тільки дуже коротко.

МАНЗІЙ С.В. ...*(Не чути)* ось чому, тому що, що Ігор Петрович, що я, що Богдан, Дмитро один другий нам надзвичайно приємно завжди спілкуватися, з громадами, з головами, тому що там відбувається реальний сектор сьогодні.

Ремарочка яка? Я думаю, ви з Інтернету вже читали, але оці люди, які за цим столом позавчора продовжили термін дії повноважень органів місцевого самоврядування, так.

_____. Можете пожалітися, немає...

МАРЧУК І.П. 30 секунд, Сергій Володимирович дуже дякую.

МАНЗІЙ С.В. І останнє, але разом з тим у першому читанні проголосували Закон про контроль над діяльністю органів місцевого самоврядування.

МАРЧУК І.П. Так, дякую дуже.

Дивіться у нас зараз хвилиночку приємностей, да, чергова. У нас зараз хвилиночка приємностей, ми ж створюємо програми спільно з органами виконавчої влади і ми дуже вдячні особливо, скажімо, економічному блоку нашого уряду за те, що дійсно створюються робочі речі. Я думаю, що всі чули про "Власну справу", всі чули про єРоботу, всі чули про мікрогранти, всі чули про програму дешевих кредитів "5-7-9" і таке інше. Сьогодні і як сказав Богдан Вікторович, ми дійсно дякуємо підприємцям, особливо мікро, малим, бо їм страшно, їм важко розпочати, але вони це роблять. І ми би сьогодні хотіли спільно з директором центру зайнятості обласного вручити таким, найбільш активним, нашим переможцям-підприємцям грантові сертифікати.

Я даю вам слово, будь ласка. Дякую.

БАНДИРСЬКИЙ В.А. Дякую, шановний Ігор Петрович. Віталій Бандирський, директор обласного центру зайнятості.

Маємо сьогодні приємну місію: підбиваємо підсумки вісімнадцятої хвили урядової програми єРобота "Власна справа", а також "Грант для ветерана". Принагідно хочу зазначити, що дещо більше року тому ми відкрили перший офіс в Хмельницькій області "Зроблено в Україні" саме на базі Кам'янеччини. Станом на сьогодні з початку дії програми уже 1500 мікрогрантів та грантів видано в межах Хмельницької області. Це 3 тисячі нових робочих місць, це 400 мільйонів гривень, які інвестовано в розвиток Хмельницької області. Ми працюємо, ми масштабуємось, завдячуючи підтримці депутатів Верховної Ради, керівництву обласної державної адміністрації, Міністерству економіки. Ми бачимо дієвість цієї програми, ми бачимо зацікавленість. І, власне, дозвольте вручити самі гранти.

Запрошуємо учасника бойових дій Зісяка Анатолія Васильовича. Діяльність, пов'язана зі збиранням безпечних відходів. Можна озвучити суму? 500 тисяч гривень.

ЗІСЯК. Дякую!

Запрошуємо Мошинську Ольгу Вільянівну. Діяльність: надання послуг у сфері землевпорядкування. Просять суму. 250 тисяч.

Запрошуємо Чалу Лілію Ананіївну. Озвучую суму 250 тисяч, організація постачання сертифікованих інгредієнтів для ковбасних підприємств.

Запрошуємо Шуханову Яну Володимирівну, діяльність салонів краси, 75 тисяч. Це для початку.

МОШИНСЬКА! Дякую!

БАНДИРСЬКИЙ В.А. Ігор Петрович, це малі гранти, але в нас є також суттєві успіхи щодо великих грантів. Дмитро Давидович, грант на переробне підприємство, 45 грантів у межах Хмельницької області, що також результат. 8 мільйонів гривень – це також інвестиції.

МАРЧУК І.П. Молодці! Рухаємось далі. Розвиваємо країну разом. І так ми не знижуємо темпи, ми не знижуємо... *(Шум у залі)*

А це, знаєте, з ким поведешься, того и наберешься, розпочали з маяка, закінчили грантами, от таке воно Пониззя! Я рахую, найкращий. Дивіться, ми цю хвилю тримаємо і рухаємось далі, не втрачаємо енергію. І так моя частина, моя частина виступу.

Дякуємо дуже, Сергій Григорович. Давайте, забезпечуйте нам умови для розвитку економічного. Дякую дуже.

Ми рухаємось далі. Дивіться, я сьогодні буду вам розповідати максимально лаконічно для того, щоби от реально моє, моє завдання – щоб ви вийшли звідси із розумінням що потрібно робити, які можливості надає публічно-приватне партнерство.

І ми сьогодні будемо з вами говорити не про великі проєкти, не про сотні мільйонів, ну, поки що на цьому етапі, доларів. Ми будемо з вами, так сказати, говорити сьогодні про допорогові проєкти. І це проєкти вартістю до 5,5 мільйона євро. І я рахую, що саме ці проєкти стануть блокбастерами для органів місцевого самоврядування.

Невеличка інформація, щоби ви для себе концептуально зафіксували, що таке публічно-приватне партнерство. Це перш за все взаємовигідна співпраця, співробітництво між публічними органами і приватним бізнесом. Це коли і публічний сектор, і приватний бізнес об'єднують свої ресурси, свої навички, свою компетентність, розподіляють ризики заради взаємовигідної співпраці. Оце найважливіші два слова: співпраця, партнерство, взаємна вигода. Окей.

Всі визначення ви прочитаєте, коли будете вивчати закон. Для мене важливо, щоб ви ключові речі зафіксували: співпраця, партнерство, взаємна вигода. Якими ознаками, чим відрізняється публічно-приватне партнерство від інших форм співпраці? Трьома ключовими речами. Інвестор, приватний партнер має залучати фінансування і здійснювати інвестиції. Тривалість публічно-приватного партнерства довгострокова, це десятки років, це 20, 30 і більше років. І третє, дуже важливо: це розподіл ризиків. Розподіл ризиків, тут дуже цікава формула, що ризики розподіляються в контексті того, яка сторона максимально ефективно з найбільшою ефективністю може той чи інший ризик закрити. А це ризик залучення фінансування, проєктування, управління, будівництво тощо, ринковий ризик, ризик пропозицій та попиту.

Два партнери, якими є з одного боку публічний партнер, з другого – приватний, домовляються про розподіл в неконцесійному публічно-приватному, приватному партнерстві ризики розподіляються між двома сторонами більш лояльно, в концесії існує принцип, що переважний обсяг ризиків лягає саме на приватного, приватного...

Ключові положення. Це дуже важливо, я думав, чи це включати, чи ні, але вирішив решті-решт включити, щоб ви розуміли, що мова іде про довгострокові речі, адже ми рухаємось в європейську спільноту. Тому ми маємо бути впевнені, що те законодавство, яке ми структуруємо і приймаємо, відповідає нашим євроінтеграційним перспективам. Тому наш Закон про публічно-приватне, приватне партнерство повністю відповідає директивам і вимогам Європейського Союзу. Сьогодні, укладаючи договір, ви можете не переживати, що в той момент, коли ми станемо членами Європейського Союзу, у вас виникнуть якісь додаткові ризики.

Далі, ми дали можливість так званої гібридної моделі, моделі залучення фінансів. Що це таке? Гібридна модель – це можливість залучати державне, місцеве і донорське грантове фінансування. Звісно, така гібридна модель, вона теж впливає на ступінь ризику цього партнерства, зменшуючи його. Надзвичайно важливо – це британська модель. Британська модель, більше 300 мільярдів фунтів стерлінгів практично за 20 років Британія залучила, суть її дуже проста, дуже проста – це можливість купити публічний об'єкт в розстрочку, все. Це що я би хотів, щоб ви запам'ятали. Це сутність британської

моделі. Інвестор інвестує власні кошти, інвестор здає об'єкт в експлуатацію, ви виплачуєте протягом 20-30 і більше років відповідні платежі, враховуючи відповідну обговорену прибутковість інвестора. Ви не здійснюєте великий обсяг інвестицій в конкретний момент, отримуєте об'єкт і маєте можливість виплачувати його протягом десятків років. Оце важливо.

Це базова модель, на якій структурується публічно-приватне партнерство. Є публічний партнер, він, на жаль, є виключно... може бути ініціатором цього партнерства. Ми намагалися мати двох ініціаторів. Можливість мати приватну ініціативу і публічну. На жаль, приватна ініціатива не сприймається нашими європейськими колегами, тому ми були вимушені залишити виключно за публічним партнером можливість ініціювати той чи інший проєкт публічно-приватного партнерства. Чому? Я надзвичайно щасливий, що тут є голови громад, представники обласних адміністрацій. Тому що від вас по суті залежить успішність цього інструменту. Ви є ініціатором, ви маєте тісно співпрацювати з бізнесом, слухати що їх цікавить і виступати з відповідною ініціативою. Для здійснення партнерства утворюється приватний партнер. За звичай структурування фінансування відбувається через кредити, власний капітал, як я сказав, і донорське фінансування. І приватний партнер може залучати будівельних підрядників. У нас дуже високі вимоги до репутації і безпеки партнерів, вони не можуть жодним чином бути пов'язані з країною-агресором тощо, але це все в рамках європейських вимог.

Рухаємося далі. Сфери застосування. В принципі, застосовувати публічне, публічно-приватне партнерство можна де завгодно, де є публічний проєкт і де можна структурувати певну фінансову модель, яка зацікавить приватного інвестора. Це і транспортна інфраструктура, охорона здоров'я і таке інше, будівництво, до речі, житлове.

Я тут визначив ключові для саме нашого економічного простору, для простору Пониззя. Оскільки, ми маємо так звані культурні і природні активи, які можна використовувати, як об'єкти публічно-приватного, приватного партнерства. Це історико-культурна спадщина, це і природно-заповідний фонд. От ви бачите, якщо ви глянете за вікно є Кушнірська вежа, от я думаю, що це буде перший в Кам'янці об'єкт публічно-приватного, приватного партнерства, який буде скерований на те, щоби не тільки зберегти її від знищень, а і ревіталізувати і замість об'єкта витрат перетворити в джерело прибутку.

Рухаємося далі. Ось допорогові проєкти. По-перше, 5,5 мільйона, це спрощена процедура. Тобто вона відбувається не в два етапи, як зазвичай, як всі великі проєкти, а в один етап. Готується тільки концептуальна записка, це таке преТЕО, де переважно вказується мета, цілі проєкту і так далі. Де проходить це базове розуміння фінансування і

таке інше. І ось рішення, яке приймається після того, як була розглянута і оцінена концептуальна записка, без дороговартісної і довгострокової підготовки і техніко-економічного обґрунтування, є тим рішенням, коли може публічний партнер прийняти рішення, чи йти в це партнерство, чи ні. І тому строк з 19-и, а то і 20-и, і це і більше місяців, як зазвичай, може бути зменшений вполовину. Тобто, якщо інтенсивно працювати, то протягом 8 місяців ви зможете структурувати цей об'єкт.

Далі, от дивіться, отут я дуже попрошу увагу. Що потрібно зробити, от які кроки потрібно зробити, щоб цей допороговий проєкт, бо саме про нього йде мова, став реальністю? Я з вами буду надзвичайно щирим: у нас практично немає досвіду в цій сфері. Немає досвіду, немає інституційної спроможності, дуже небагато експертів на ринку сьогодні, і то, вони всі зайняті великими, багатомільйонними проєктами.

Тому ми спільно з вами, особливо представники органів місцевого самоврядування, обласної ради, маємо зробити все для того, щоб структурувати цей досвід. Тому на першому кроці ми маємо створити проєктну команду з натхненних людей, які, по-перше, хочуть щось змінювати, хочуть, щоб їх громада та регіон були найкращими в Україні.

Далі є вже низка експертів, яких можна запросити. І я думаю, що в процесі роуд-шоу, який ми зробимо вже з нового року, після того, як будуть всі нормативно-підзаконні акти, скажімо, готові і ми вже зможемо повноцінно запускати публічно-приватне партнерство ми проїдемося по всіх регіонах, і розкажемо, і познайомимо з тими консультантами-експертами, які сьогодні мають цей досвід.

Далі. Звісно, маємо розробити концепцію, зрозуміти структуру, структуру фінансування і таке інше. Провести відповідний аналіз на відповідність проєктам вимогам, так сказати, законодавства та тощо, і приступити до розроблення концептуальної записки. Ось дивіться ці, скажімо, чотири кроки ми виключимо після того, як ви зробите хоча б один проєкт публічно-приватного партнерства.

Далі. Чому важлива співпраця? Хтось його зробить раніше, хтось пізніше, але ви зможете поділитися своїми знаннями, своїми напрацювання з іншими колегами. Тому зрозуміти, що після реалізації першого проєкту ці чотири вже, так сказати, відпадають. Розробляємо концептуальну записку, презентуємо концептуальну записку представникам органу місцевого самоврядування, проводимо аналіз, так сказати, формуємо конкурсну комісію, розробляємо конкурсну документацію, оголошуємо, проводимо тендер. Я думаю, що оця частина, ці чотири пункти для вас не є новими, тому що ви всі працюєте в системі публічних закупівель і знаєте, що таке, так сказати, конкурентні процедури.

Далі. Далі-далі і далі, і дивіться, коли мова йде про такий інвестиційний документ, інструмент, як публічно-приватне партнерство, ми завжди маємо пам'ятати про три

ключові складники. Ми покращуємо економіку громад і регіонів, ми покращуємо рівень життя, рівень послуг і ми... Дивіться, давайте ще розкажемо, ми ще розкажемо та формуємо для себе політичні бенефіти. Я думаю, що є всі ті, хто хоче бути переобраним на другий строк, є ті, хто хоче там просуватися по кар'єрній драбині місцевих органів державної влади тощо. І що найцікавіше, що про політичні бенефіти як стимули для розвитку публічно-приватного партнерства відкрито говорять наші європейські колеги. То єсть ви маєте зрозуміти, що тут у вас теж є елемент вашого успішного майбутнього. Рухаємось далі.

І ось один із небагатьох, але дуже яскравих прикладів практичної реалізації допорогового проєкту. Є центр малоінвазивної хірургії в... Трускавці, в Трускавці. Там була будівля, верхні поверхи якої тридцять років не використовували, їх треба було ремонтувати, обігрівати і таке інше. Проактивний орган місцевого самоврядування, звісно, тісно кооперуючись з бізнесом і з грантовим рухом, – до речі, 4,6 мільйона гривень вони залучили від U-LEAD з Європою, напевно, що всі знають цю міжнародну організацію. Структурували публічно-приватне партнерство, заключили договір на 25 років, створили нових 17 ліжко-місць і почали, м'яко кажучи, заробляти на відсотку від обсягу реалізації, а ще й до того платити кошти за використання місцевому бюджету операційної, хоча вони її обладнали. І в результаті занедбане приміщення шляхом цих дванадцяти кроків перетворилося в центр зростання місцевої економіки: нові робочі місця, нові податки, новий рівень сервісу. В результаті вигідно приватному інвестору і вигідно органу місцевого самоврядування.

Відпускаємо. Дмитро Андрійович, дякую дуже. Всього-всього найкращого. Вам щасливо добратись. Дякую.

Яскравий принцип, приклад того, як, співпрацюючи, можна створювати нові можливості.

Вже завершуючи, дві сфери, де просто вірю в публічно-приватне партнерство. Це національний природний парк, а на теренах нашого Пониззя і Поділля є Національний природний парк "Подільські Товтри", як Yellowstone в Сполучених Штатах. Уявляйте собі, для своєї місцевості, який, до речі, об'єднує теж три штати, майже Пониззя, но тільки американське, ця концесія, тому що це концесія територій, генерує в місцеві бюджети 600 мільйонів доларів. 600 мільйонів доларів! У нас наша природно-заповідна сфера хронічно недофінансована, хронічно. Тому я впевнений, що саме через розвиток і інструменти публічно-приватного партнерства ми можемо надихнути в неї нове життя.

Ну, і інший, я б сказав, інша сфера нашого величезного-величезного потенціалу – це історико-культурна спадщина.

І я щиро вітаю призначення Тетяни Бережної міністром культури. Ми з нею, як то кажуть, на одній так сказати сторінці, вона, як представник економіки, дуже швидко зрозуміла, які перспективи не тільки до збереження і відновлення, а найголовніше, стосовно перетворення цих музейних артефактів в культурні активи, несе в собі саме інструмент публічного приватного партнерства. Це, так сказати, Геркуланум, це є агломерація Помпеї, є концесія 58 мільйонів, тільки 5 мільйонів кожного року вони на квитках заробляють. 5 мільйонів євро.

Ми тут не враховані, ні вся, ні суміжна інфраструктура, суміжні бізнеси, такі як гостинність, там транспортні послуги, культурні послуги і таке інше. От в цих двох сферах наше майбутнє. Дуже дякую вам за увагу.

Сподіваюсь трошечки ясніше вам стало про що йде мова і що потрібно зробити для того, щоби ці якісні інструменти запрацювали. Тому рухаємось з вами далі. Дякую.

Зараз з нами на зв'язку Тарас Бойчук – це один із ключових експертів в Україні в сфері публічного приватного партнерства. Тарас розкаже про можливі джерела фінансування таких проєктів, щоб у вас було трошки більше розуміння в який засіб, яким способом, ви зможете залучати кошти під такі проєкти.

Прошу, Тарасе. Дякую.

БОЙЧУК Т. Добрий день, Ігор Петрович! Добрий день, шановні народні депутати! Скажіть, будь ласка, чи чутно, видно мою презентацію?

МАРЧУК І.П. Да, чутно, видно, продовжуйте. Єдине попрошу вас вкластися в 7-10 хвилин максимум. Дякую дуже.

БОЙЧУК Т. Дякую. Отже, колеги, я представляюся, мене звати Тарас Бойчук, я керівник Офісу проєкту Мінрозвитку, займаємось проєктами ДПП і партнер-консалтингової компанії "Spilno". Ми займаємось підготовкою таких проєктів від початку до кінця. Тут коротко про наш досвід, ми працювали на державному рівні порти, аеропорти, готували так само на місцевому рівні той проєкт, який Ігор Петрович демонстрував в Трускавці ми також його робили. Це був дуже гарний приклад того, як це може працювати також були інші проєкти. Деякі з них теж пішли в реалізацію, деякі були відкладені у зв'язку з повномасштабним вторгненням.

Отже, щодо можливих джерел фінансування. У нас насправді відкривається зараз багато можливостей, оскільки закон 7508, який був підтриманий комітетом і народними депутатами дає багато способів.

У нас по суті є два великих підходи до фінансування таких проєктів. Тобто ті проєкти, які мають комерційну складову, як, наприклад, автобуси, чи якийсь інший муніципальний транспорт, де є явний платіж від споживачів. Це може бути концесійний проєкт, коли інвестор отримує компенсацію своїх інвестицій виключно за рахунок платежів від користувачів. Інший підхід – це коли у нас так звана британська модель, це коли місто може брати на себе довгострокові бюджетні зобов'язання. І, по суті, джерелом компенсації інвестора буде плата за експлуатаційну готовність, яка платиться протягом довго періоду часу, це може бути 15-20 років після здачі вже об'єкта в експлуатацію. Тобто інвестор бере на себе всі ризики будівництва, управління і фінансування проєкту, бере на себе кредитні зобов'язання, якщо такі є. І після здачі в експлуатацію, наприклад, це може бути лікарня або школа, власне, місцева громада оплачує в розстрочку, я це називаю, інфраструктура в розстрочку, да, по суті.

Такий інструмент став доступний Україні також завдяки внесенню зміни в Бюджетний кодекс. Тобто довгострокові бюджетні зобов'язання стали, по суті, частиною бюджетного законодавства. Це відбулося 14-го, 15 лютого 22-го року Верховна Рада проголосувала за зміни до Бюджетного кодексу і Президент вже у серпні 22-го підписав ці зміни, відповідно цей механізм є. Окрім того є донорські гроші і які можна використовувати для співфінансування. Зараз розробляється кілька таких проєктів, наприклад, лікарня в Житомирі, вона має велику грантову складову за підтримки Мінрозвитку був залучений грант і міжнародних організацій був залучений грант на лікарню в розмірі 36 мільйонів євро. Ці гроші підуть на обладнання, тобто якщо вартість лікарні там 120 мільйонів євро. Це нова лікарня, значну частину можна також за допомогою грантових коштів закривати.

Також у нас є, ви всі знаєте ДФРР як інструмент потенційний, це також може бути інструментом, якщо громада готова співфінансувати з місцевого бюджету, наприклад, частину капітальних витрат тоді з державного також можна буде використовувати. Тобто зараз все більше і більше популярно стає на місцевому рівні, якщо ми говоримо конкретно про місцеві проєкти мати кілька джерел фінансування, це може бути державний місцевий бюджет і, наприклад, грант або місцевий бюджет і плата від користувачів інфраструктури.

Також я хотів ознайомити вас, ви знаєте, зараз іде реформа публічних інвестицій і всі муніципалітети зараз якраз в разгаре внесення в систему DREAM своїх публічних інвестицій. І є окремий Наказ Міністерства фінансів № 131, який регулює, власне, які джерела фінансування повинні розглядатися в процесі підготовки публічних інвестиційних проєктів. І я хочу сказати, що саме приватні інвестиції через інструмент державно-приватного партнерства, точніше, вибачте, публічно-приватного партнерства,

уже правильно я зараз буду говорити, вони, власне, є частиною цього інструменту і вони є в пріоритеті. Тобто спочатку як на державному рівні, так і на місцевому рівні розглядається варіант залучити приватне фінансування, якщо це неможливо, тоді можна іти до інших джерел фінансування.

Зараз трошки більш детально зупинюсь на фінансуванні, які у нас є, відповідно до тих змін в Бюджетний кодекс, які є. По суті, кожна громада може брати довгострокові бюджетні зобов'язання по проєктах ДПП, але там є ліміти, тобто щорічні виплати за цими зобов'язаннями в рамках ДПП не повинні перевищувати 30 відсотків від надходжень до місцевого бюджету від податків і зборів, крім ПДФО. Тут я просто показав певні обласні центри і їхні ліміти на прикладі того. Але, по суті, будь-яка громада, у якої, скажемо, бюджет 100, 200 і більше мільйонів гривень, в принципі, може використовувати дуже ефективно цей інструмент і робити вже проєкти із залученням приватного капіталу уже зараз. Такі програми, як U-LEAD, вони, звичайно, допомагають усім для того, щоб підготуватись, тому що такі проєкти потребують підготовки, техніко-економічних обґрунтувань. В принципі, там такий же підхід, як і зараз в публічних інвестиційних проєктах, які регулюються Постановою 527. Тобто це можливість, ту, яку кожна громада може використовувати, це вже юридично закріплений інструмент, він існує, він був ще підкріплений, удосконалений законопроектом 7508 і це той ресурс, який громада може використовувати. Звичайно, є і кредитні ресурси, які так само зараз стали більш доступні для територіальних громад, не тільки для великих міст, а для і менших територіальних громад, теж були зміни в Бюджетний кодекс, як дозволили брати запозичення. Все це є тими джерелами, які можуть стати в нагоді для фінансування проєктів.

Ну і звичайно навчання, Ігор Петрович про це говорив. Це надзвичайно важливий елемент, оскільки ці інструменти є досить новими, але за ними можна так сказати майбутнє відбудови.

Наша команда робила разом з Київською школою економіки такий безкоштовний тренінг по державному приватному партнерству для громад у квітні 2023 року. В принципі я можу поділитися пізніше там вижимкою з цього матеріалу, щоб можливо трошки більше дати вам інформації про те, як можна структурувати проєкти на місцевому рівні. Також є міжнародна сертифікація (*Нерозбірливо*), яка власне дає можливість скажемо більш глибоко зануритися в тему державно-приватного партнерства.

Тому я дякую всім за увагу і всіляко заохочую громади до того, щоб використовувати цей інструмент, оскільки він відкриває безліч можливостей. І ви по суті стаєте незалежними від централізованого державного фінансування – це така альтернатива, скажемо державному фінансуванню. І в тих секторах, в яких приватний

сектор має експертизу, а в публічного сектору є потреба, скажемо може бути ця ситуація у ...*(Не чути)*.

Ще раз дякую всім за увагу. І я після цього заходу обов'язково поділюся вижимкою із тих матеріалів, яку ми готували для громад, щоб ви трошечки більше зрозуміли деталей щодо того, як структурувати ці питання. Дякую.

МАРЧУК І.П. Дякую, Тарасе, дуже.

Я сподіваюсь, що ми спільно з вами зробимо оцей тур про який я говорив. І дуже прошу, якщо у вас якісь освітні або тренінгові ініціативи будуть формуватися, давайте знати, бо я би дуже хотів, щоби ми більш глибоко пройшлися по тим можливостям і етапам, да, які органу місцевого самоврядування потрібно пройти для того, щоб якісно структурувати проєкти. І дуже вам дякую за ваш внесок у здійснення цієї реформи. Дякую.

Рухаємося далі до нашої знову прекрасної Буковини. Да, прошу вас представити в принципі оце теж може бути об'єктом публічно-приватного партнерства, тому що залучати капітал під такий проєкт теж підходить саме модель ППП. Тому дуже прошу, пане Михайле, будь ласка, почніть і дуже стило. Дякую.

ХМЕЛЕВСЬКИЙ М.М. Мене звуть Хмелевський Михайло, я начальник Управління інвестиційної політики та туризму Чернівецької обласної військової адміністрації.

Отже, спочатку розкажемо про наш додаток і я по технічній характеристиці буду розказувати дуже мало, тому що немає часу. Я би просив всіх бажаючих спочатку скачати цей додаток. Додаток безкоштовний, займає мало місця, знаходиться на двох платформах і ось є андроїд, зараз буде QR-код можна скачати, щоб ви його могли прощупати у вільний час. Будь ласка.

А я поки що розкажу як ми його створювали, для чого ми і для кого ми його створювали. Останній час я дуже чую багато, що туризм під час війни це не на часі, що він не потрібний і вкладати в нього гроші не потрібно. Але тільки починаючи з 21-го року по 24-й рік темпи приросту наших податків з туристичної сфери виросли в чотири рази. І наша область не є якась унікальна такі ж темпи приросту є по всіх областях, у деяких областях навіть більші.

От чим наша область може допомогти туристичному бізнесу? Ми вирішили зробити таку цифрову платформу, з якої в принципі це така основа цифрова з якої і починається туристичний бізнес. Ми прекрасно усвідомлюємо, що Чернівецька область

вона на туристичні карті України вона не дуже обізнана, мало хто знає взагалі про туристичні об'єкти Чернівецької області. Якщо навіть запитати всіх, хто присутній в цьому залі, ну, всі можуть сказати, там Чернівецький університет знаємо, там Хотинська фортеця, в принципі, на цьому все.

Тому ми виклали спочатку в цьому додатку 100 об'єктів, які є цікавими для туристів. В цьому додатку є такі об'єкти, які навіть не знають не те, що люди з України, не знають люди, які живуть на Буковині. Це цікавий додаток... Можна вже закривати, да, якщо скачали? 100 таких об'єктів у нас є. До кожного об'єкту створена навігація, створена повністю інформація з усіх сайтів, як можна відвідати: це театри, це музеї, це різні активності, а також природні локації. Бачите, да, є створена... Може бути... підтримка аудіогіда є, є підтримка штучного інтелекту. Якщо відкрити нижче, є навігація на мапі, у вебсайті, Вікіпедія, тобто до кожного з 100 об'єктів. Тобто показавши таких 100 об'єктів, ми вирішили зробити, тепер показати наш туристичний бізнес. Ми огорнули цих 100 об'єктів, додали туди ще інші об'єкти. Ми додали готелі, ми додали туди хостели, ми додали зелені садиби, ми додали ресторани, бари. Повністю можна відфільтрувати, кому що потрібно буде.

Для того, щоб було зручно користуватися, по кожному об'єкту можна зробити категорійність. Тобто якщо проставити зірочки, то йде рейтингування такого об'єкта, тобто кожен турист може покласти собі рейтинг. От у Ігоря Петровича, бачу, є скачаний додаток. От даже пуш-повідомлення прийшло.

Кожен турист може собі робити на цьому додатку, може робити собі навіть такий електронний паспорт туриста. Проставивши сердечко тут на кожному об'єкті, ви можете подивитися, або куди ви хочете ще відвідати, або де ви вже були в Чернівецькій області.

Як ми створювали, вибирали, який бізнес ми можемо внести в цей додаток? Для того, щоб у цьому додатку був присутній бізнес, потрібно виконати дві умови: по-перше, здійснювати свій бізнес на території Буковини. Якщо це туристичні агенції, вони мають робити екскурсії по Буковині, а не виїзний туризм десь Греція, Туреччина, це нас не цікавить. А по-друге, саме основне – це має бути офіційна реєстрація і сплата податків. Тобто з моменту реєстрації виводу в експлуатацію цього додатку, а це було два тижні тому, ми його презентували в Хотинській фортеці в День туризму. До мене вже звернулися 15 суб'єктів бізнесу з проханням, щоб ми донесли цей додаток. Взагалі в додатку є 500 об'єктів, це весь бізнес, це турагенти яких ми знаємо, це готель, Ну, так як я вже казав у нас є.

Далі. Якщо ви хочете, наприклад, десь відвідати різні активності, тобто у нас є спелеотуризм, у нас є гірські місцевості, у нас можна сплави по трьох річках зробити: по

Дністру, Черемошу і Пруті. Тобто можна звернутися, нажавши, ви можете звернутися і побачити всі турфірми які це здійснюють. Тобто, я вважаю, що це така цифрова платформа дуже буде в нашому туристичному бізнесі дуже в нагоді і допоможе розвиватися і сплачувати податки у всі рівні бюджету.

Не все так просто, всі 100 об'єктів як я вже казав, вони не всі розвинуті і облаштовані. Тому якраз за допомогою публічного приватного партнерства, я думаю, що ми розвинемо ці об'єкти. Такі, наприклад, об'єкти як сьогодні вже казали, гора Веприк на Дністрі. Ми маяк хочемо, да, Ігор Петрович, зробити з вами разом. Це, якщо ви бачили, був, я якраз зупинявся на цьому, це була колишня радіолокаційна станція "Памір" на горі Томнатик, це один з самих найтаємніших і самих недорозвинутих наших туристичних об'єктів, які я всіх запрошую відвідати.

Тепер, якщо по додатку, може є питання якісь? Немає, да? Я хочу розказати ще про один об'єкт, тому що у нас часу немає. Про один проєкт, який у нас є в області. Один з топпроєктів в галузі туризму він називається "Мандротерапія". Для кого цей проєкт? В 24-му році у нас така ідея з'явилась, як нам розвинути туризм в Чернівецькій області? Як нам запустити туди туриста? Нам потрібно показати Буковину. Через кого ми можемо показати? Ми вирішили зробити, що ми можемо зробити через наших поранених хлопців і військових. Тобто всі, хто знаходяться хлопців на реабілітації в Чернівецькій області, багато з них з ампутаціями, ми возимо їх в Буковину, ми показуємо різні місця, саме в Буковину, це принципово показати туристичні місця Буковини. Хлопці виступають такими, можна сказати, амбасадорами туристичної привабливості Буковини. Є виняток, чотири рази ми піднімалися на Говерлу. 21 хлопець у нас піднявся, з ампутаціями піднялися на Говерлу. І в грудні минулого року було перше в історії Говерли зимове сходження на Говерлу, 3 хлопці піднялися на вершину. У нас є фотографія, до речі. Ми можемо анексувати трошечки Говерлу. Після завтра ми збираємося іти... збираємося іти на Петрос, так що і Петрос також буде Буковиною. Ми з хлопцями спускалися в печери, ми робили сплави, ми возили їх по музеях і показували їм Буковину. Тим більше, що більшість хлопців, які лікуються в наших закладах, вони є не місцеві. Їм це цікаво. Навіть хлопці місцеві, їм було цікаво не перший раз відвідувати ці наші об'єкти. Взагалі провели уже 45 заходів, більше 1 тисячі 500 ветеранів відвідували наші краї. Чому ми хочемо показати цей проєкт, тому що він дуже важливий не тільки для Буковини, а для кожної області. Ми пропонуємо в кожній області запустити схожі проєкти і почати обмінюватися, щоб хлопці з різних областей виїжджали по різних областях. Ми уже провели два таких заходи для ветеранів, для Київщини, через півтора тижні до нас з Харківщини приїжджають, тому ми запрошуємо всіх приєднатися до цього проєкту. Дякую.

МАРЧУК І.П. Дякую. Дуже круто. Михайло, реально і класна ідея з мандротерапією. Зараз немає Сергія Григоровича, але ми теж плануємо, до речі, і можемо поєднати Буковину, Хмельниччину і Київщину, і зараз Богдан Вікторович говорить про Житомирщину, і робити отакі спільні виїзди для того, щоб, знаєте, надихати, реабілітувати наших воїнів і захисників. Тому я думаю, що ми в перспективі зробимо це. Це спільні... Ну це реклама регіонів, в будь-якому випадку хлопці вертаються додому, розповідають про всі ті речі, які вони побачили.

Але в мене інше питання, дивіться, власність оцього інтелектуального продукту, ну це ж публічна власність, так? Ну чи це приватна власність? Ні-ні, я маю на увазі додатка? А ...*(Не чути)*

ХМЕЛЕВСЬКИЙ М.М. Додаток абсолютно безкоштовний, тобто він зроблений був Чернівецькою військовою адміністрацією, ми його купили цей додаток.

МАРЧУК І.П. А, ви його купили?

ХМЕЛЕВСЬКИЙ М.М. Ну звичайно, ми його робимо за гроші, можу навіть сказати суму, яку.

МАРЧУК І.П. Да-да, мені цікаво.

ХМЕЛЕВСЬКИЙ М.М. Це 98 тисяч гривень і це для такого додатку – це кошти ні про що.

МАРЧУК І.П. 98 тисяч. Дивіться, і ми з вами тоді, ну в Хотині говорили, що давайте продумаємо, якимось чином розширимо просто його функціонал на все Пониззя. Чому? Людина зайде до вас, так сказати поїздить по Буковині, далі Хмельниччина, далі Тернопільщина, далі Вінниччина, і ми ж будемо тільки прокачувати треки. І, до речі, можемо знайти партнерів і публічних, і приватних, щоби профінансувати цей проєкт.

ХМЕЛЕВСЬКИЙ М.М. Хочу додати, що третя задача, до речі, проєкт "Мандротерапія", крім реабілітації та відвідування туристичних об'єктів і рекламування їх – це є перевірка на безбар'єрність таких об'єктів. Перед кожним виїздом на такий об'єкт, на музей, ми перевіряємо, чи можуть люди з інвалідністю потрапити на цей об'єкт, чи

буде їм зручно. На жаль, це дуже зараз актуально для України і не тільки для Буковини, а й для усієї України. Дякую.

МАРЧУК І.П. Дякую, Михайло, реально крута робота. Дякую.

Дмитро Давидович, давайте вам дамо слово, у вас тут такий дуже потужний скажемо меседж і по індустріальним паркам, і по капексу, і по іншим важливим речам, якими ви займаєтеся. Тому прошу вас, будь ласка.

КИСИЛЕВСЬКИЙ Д.Д. Дякую.

Там, якщо можна, презентацію включити.

Шановний Ігорю Петровичу, шановні колеги, я там в програмі маю кілька тем. Але так, щоб, як би, про все потрошку розказати. Я покажу одну презентацію про те, що ми називаємо "Зроблено в Україні" і в ній розкажемо ми там, і про індустріальні парки, і про нові ініціативи, і про існуючі, і так далі. А ви будете гортати, да, можна... А чим клацати? Прекрасно. Добре. Так, все працює.

Отже "Зроблено в Україні". "Зроблено в Україні" – це важлива складова економічної політики, яку проводить держава. Ми, як би, думаю, що кожен з нас має моральне право вважати її своєю. Тому що, мабуть, що там три чверті того, що тут є, воно створено на основі тих законів, які ми приймали, або там поправок чи якихось корегувань і рекомендацій. Тому ми, як би, вважаємо себе принаймні дотичними до цього.

"Зроблено в Україні" – це політика розвитку українських виробників. Що вона зробила? Вона поставила українського виробника в українській державі на належне йому місце. Бо так сталося, що тривалий час український виробник був десь поза, як би, межами уваги державної політики. Говорили про що завгодно, окрім тільки тих, хто, як би, в Україні щось виробляє. А як почалася війна, то стало зрозуміло, що коли на тебе летить ракета, то у відповідь, як би, не дуже добре, як би, знаєте, підручник Адама Сміта там про вільну "руку ринку невидиму" і так далі. Треба, щоб полетіло туди щось. А от, щоб щось полетіло назад, треба щоб тут були виробництва, і як виробництва готових виробів, якщо ми говоримо про військове так і виробництво різних цивільних виробів. Тому що ніякий ОПК сам по собі, як би, посеред поля з пшеницею існувати не може. Він може існувати тоді, коли в країні є машинобудування, коли в країні є приладобудування, коли в країні є металургія, зрештою всі інші суміжні галузі і легка промисловість, там бійців одягнути, і там деревообробка. Купа всяких є різних галузей, які в комплексі, коли війна, допомагають забезпечувати армію товарами, коли мир, допомагають забезпечувати цивільне життя.

Так виявилося, що частка промисловості цієї, переробної промисловості. У нас в структурі економіки вона у нас, якби складає "видатних", в лапках, 10 відсотків. Якщо бачите оці стовпчики, високі стовпчики, це наші сусіди, які мають частку промисловості понад 20 відсотків чи в районі 20 відсотків, і це є нормальним за визначенням OECD. Тобто нормальна країна розвинута з точки зору OECD має частку промисловості в структурі економіки 20 відсотків.

Ми мали в 2021 році 10, потім з'їхали навіть до 7-и і 8-и, в перший рік вторгнення, зараз вже начебто вилізли назад до 10, все ще не досягли цієї частки 2021 року, але це все ще двічі менше ніж треба, вдвічі. Тобто у нас, в принципі, біда, відверто кажучи, з цим. Але те, що ми під час війни цю частку нарощуємо, це є певним результатом політики, власне, її стратегічною метою, це зміна структури економіки. Сировинна країна війну не виграє, якщо у нас немає, не виявиться під ногами якихось страшних запасів нафти чогось ще, а їх, судячи з усього, якби немає, бо знайшли б, мабуть.

Отже, рух від сировинної економіки до високотехнологічної, це є стратегічна мета політики "Зроблено в Україні". І в цифрах – з 10 відсотків частки промисловості до 20-и.

Ця політика вона має у своїй складовій кілька блоків програм. Це програми, які стимулюють попит на українські товари з боку різних покупців, як держави, так і бізнесу, так і індивідуальних споживачів. Це програми для інвестицій, які допомагають інвесторам швидше, вигідніше будувати тут підприємства і це програми, які стосуються не сировинного експорту.

Також окремо можна говорити про програми підтримки мікро і малого бізнесу, пару слів в кінці скажу про програми підтримки мікро і малого бізнесу. Також вони якби дотичні до цієї політики.

За минулий рік і цей рік держава на цю політику спрямувала близько 70 мільярдів, це по 35 мільярдів гривень в рік. З них основна сума, це пільгові кредити "5-7-9" і решта всі інші програми разом взяті. В порівнянні до нашого загального бюджету, який цього року вже там, мені здається, за 4 трильйони виріс, це копійки, але це, якби після оборонних, можливо, найбільш ефективні видатки. Тому що це видатки, які перетворюються в гроші назад вже в перший рік вкладення цих видатків.

Так далі. Наступний. Чудово. Минулого року зроблено в Україні з наших там трошки менше ніж 3 відсотки економічного зростання забезпечило 0,6. Тобто фактично п'ята частина нашого економічного зростання минулого року була забезпечена цими програми, це якщо говорити про цифри. Якщо говорити про цифри фіскальні це те, що цікавить громади про доходи, це, власне, і всіх цікавить в державі. Так-от переробна промисловість, яка є, власне, фокусом політики "Зроблено в Україні". Вже я не пам'ятаю

скільки кварталів поспіль робить найбільший вклад у наповнення бюджету. 17,2 відсотка наповнення бюджету – це найбільший вклад серед інших галузей і робить його саме переробна промисловість. І вона ж демонструє найкращу позитивну динаміку приросту податкових надходжень. Тобто це... Чим хороша промисловість? Тим, що це переважно "білий" бізнес. Якщо завод з'явився, там зарплати зазвичай "білі", податки платять у білу, принаймні основні, навіть податок на прибуток так багато хто платить. Тому якби промисловість з точки зору доходів це дуже непогано для держави.

Тепер, власне, ці програми. Оскільки тут присутніх багато міських голів, то я такий зроблю короткий коментар, да, навіщо це вам. Да, напевно, що не ви відповідаєте за промисловий розвиток у себе. Але от ви є якби прямими якби вигодонабувачами від промислового розвитку. От громада, в якій є хороший завод якби має гроші там на школи, на садочки, на дороги і на лікарні. Громада, в якій заводу немає, якби не має цих коштів. Наведу приклад міста Перечин у Закарпатті. От я вже навчився тут Перечин правильно, не Перечин якби міський голова поправляє постійно. Значить, це була громада в Закарпатті звичайна, особливо ніхто там її ніяк не знав, з бюджетом 90 мільйонів доки там не розвинувся індустріальний парк і у них на наступний рік план бюджету – 300, в них бюджет зріс ну, порахуйте в скільки раз. От він, починаючи з 2022 року росте у них отак. Ну, як би є такий жарт, що раніше як би міський голова ходив до губернатора позичати, а тепер кажуть, що навпаки буває, в общем непогано справи ідуть в Перечинській громаді, тому що там з'явилася велика промисловість. Звичайно, це не від хорошого життя, туди переїхали машинобудівники великі з Донбасу. Спочатку, конечно, місцеві жителі трошки злякалися, ну, бо, ну, як би поява великої кількості, ну, прямо скажемо, донецьких пацанів як би трошки так напружило. Вони виробляють вітряки, тобто оці каравани з величезними динномерами, ну, можете уявити собі для невеликого містечка як от воно сприймалося. Але як би, ну, от місто зробило свою роботу, вони як би знайшли якогось чеха, притягнули його в Україну, щоб він по довіреності там цю землю як би продав, як би щось зібрали, якихось там, "мертві душі", в общем вони зібрали земельну ділянку, яка була потрібна для того індустріального парку.

А промисловці зробили далі все інше. Вони там будують школи тепер, садочки. Таких прикладів по країні є, ну, не те, щоб як би їх там супербагато, але це прецедент, який просто, ну, от воно так буває. Тому більше промисловості - більше доходів в громадах.

Друге – чого я вважаю, що про це потрібно говорити громадам? Тому що ви знаєте тих, хто у вас працює. Я всіх не знаю. Я багато знаю промисловців, Ігор Петрович знає, Богдан Вікторович знає, але стільки скільки... от ми їх знаємо на рівні країни. От навіть в

області я можу знати їх там 20, 40 там, ну, 50 я можу знати. Але ті, хто є у вас в громаді, я можу їх ніколи і не зустріти, а ви їх знаєте. Тому ви можете їх зібрати, подивитися ці програми, скаже: так, шановний, ти ще не взяв грант, от поки не візьмеш, от води у тебе нема. Ну, вибачте, як би так пожартувати. Ти кредит, кажеш, що не мав, от "5-7-9" іди і бери, от є тут такі можливості, для тебе такі можливості. Бо вони, може, сплять, не знають, я вже не знаю що, но ви можете їх інформувати і трошки їх як би так підбодрити, бо навіть, якщо говорити про мікро, малий бізнес, от є купа у вас ФОПів у вас в місті, ну, точно вони є всюди, от є якийсь розумний хлопець там чи дівчина, які зробили СТО, от ви його викликаєте і кажете: от тобі дають грант 250 тисяч, що тобі не вистачає, щоб ти окрім СТО відкрив ще, значить, там кав'ярню, там або друге СТО відкрив, або щось? Ви як міський голова знаєте як би що у вас в місті чого бракує, да, от відповідно ви їх зібрали і побачили, хто з них активні, сказали: "Дружище, йди працюй, ми тобі ще й від міста допоможемо, там, тобі, не знаю, освітлення зробимо, дорогу десь підлатаємо". Ну, тобто ви можете шукати тут синергію.

Тепер, власне, до програм. Локалізація в публічних закупівлях – це вимога місцевої складової в публічних закупівлях. Тобто китайський сміттевоз, автобус чи щось ще купити не можна. Знаю, що це якраз та ситуація, де не всі міські голови мене в цьому підтримують, але стратегічно від цього всі міські голови виграють. Бо коли пан очільник міста одного в Дніпропетровській області купив турецькі автобуси, то в Україні не заробив на цьому ніхто. А коли міський голова Ужгорода купив автобуси українські, то заробили на всьому, окрім того, що Андрій Іванович заробив, ну, Садовий, міський бюджет його, бо у Львові цей виробник, у нього 200 постачальників, у цього заводу. Це значить, що в кожній громаді хтось виготовив гаечку, хтось болтик, хтось сидіння, хтось там колесико якесь, хтось ще щось. І все це по країні, і всі ці гроші розмазались рівномірно по країні.

Тому, коли пан Богдан Андрійв купує автобуси у "Електрона", то він робить всіх міських голів по країні трішки як би... Ну, не персонально вас, а міські бюджети ваші, трішки заможнішими. А коли хтось інший купує турка, він робить всіх трішки... От, будь ласка.

Я ще мало пишу, мені здається. Да-да... Давайте. *(Не чути)* Давайте. *(Не чути)*

Дивіться, звичайно, про це треба говорити. Значить, тут моя позиція наступна: купив в турка – вкрав гроші в армії. Це от воно так. І ми будемо робити все, щоб цього не відбувалося. Те, що українські виробники потребують вдосконалення, всі виробники потребують вдосконалення. Це зараз якби, дивіться, в нашому дитинстві турецький товар – це був майже як каламбур якийсь, це був символ чогось такого. Ми не застали, але наші

якби там батьки, можливо, бабусі, дідусі застали той час, коли німецький товар теж був каламбуром, хоча зараз це уявити неможливо.

Вони пройшли певний шлях. Вони його пройшли виключно тому, що держава здійснювала політику розвитку цих виробників. Іншого шляху у нас нема. Якщо є нарікання по якості, звичайно, треба з ними збиратися. Українських виробників, якщо ми говоримо про шкільні автобуси, є живих принаймні троє: Еталон, ЗАЗ і Черкаський автобус. Якщо говоримо про великі автобуси, то є Електрон, Еталон, не все, ЗАЗ робить, ЗАЗ навіть їх експортує, це для мене було здивування, але хтось купує їх за кордоном, в принципі, є таке. І Черкаський автобус, він зробив, я не знаю, чи він вам показував, чи ні, у нього є вже два тестових зразки здорових автобусів, звичайних 10 чи 12-метрових міських і якщо війна не завадить, то він їх почне виробляти. Тобто буде ще такий виробник автобусів. Звичайно, з ними треба збиратись. По шкільних автобусах ми спеціально провокуємо громади, якщо вам щось не подобається, щоб ви висловлювали їм ці претензії. Але ми бачимо розвиток саме в такому ключі: ви висловлюєте претензії, ми як держава, з одного боку, їх будемо змушувати ці претензії швидко виправляти, але, з іншого боку, ми будемо обмежувати доступ сюди турків, китайців, білорусів. Якщо громада заможна може купити собі "мерседес", будь ласка, купуйте. Але, обираючи між китайцем, турком чи українцем, ми будемо обирати українське, тому що по-іншому ми не виживимо. Для розуміння, грошей ми втрачаємо як держава в рік на закупівлях імпорту від 100 до 160 мільярдів гривень. Це ціна, тому... Це з чим ми маємо справу. А вам за те, що ви їх купуєте і при цьому їх виховуєте, я за це вдячний. Дивіться, воно саме так і має працювати, саме так і має працювати. Спроможний замовник, який купує, висловлює, його пинає, щоб він вдосконалювався, він вдосконалюється. Тому я вам вдячний.

В практиці японській виробників, яким чином вони... і корейських, до речі, південної я маю на увазі, була така практика диференціації, кому потрібно надавати державну підтримку, кому ні, і критерієм була – це так звана експортна дисципліна. Ми десь можемо застосовувати теж, щоб стимулювати виробника до вдосконалення, до реінвестування, до покращення якості. Якщо ти не прагнеш до експорту, а це критерій має бути, тому що неякісний товар на експорт ти не поставиш, м'яко кажучи, ти ідеш в локалізацію. Якщо ні, значить, працюй над якістю. Але, дійсно, безумовно, всі цей шлях пройшли. Японський ніхто не хотів у світі купувати, всі сміялися, далі структурувалися, такі умови, правильна державна політика – якість японських товарів стала критерієм. Південна Корея – таке саме. Тому тут наша спільна праця. Дякую.

Давайте, рухаємось далі. Про локалізацію поговорили.

Значить, ми займаємося якби трошки популяризацією знань про те, що в Україні виробляється. Запрошуємо, до речі, принагідно тих всіх, хто зацікавлений, 14 жовтня в Києві буде виставка КомунТех – це найбільша виставка комунальної техніки, і там ми представимо нове видання нашого каталогу української техніки для громад, там деє біля 40 виробників різної комунальної техніки, військового транспорту, починаючи від трамваїв, електробусів, закінчуючи сміттєвозами, навантажувачами, купа всякої техніки. В Україні, як виявилось, є багато дуже непоганих виробників. Значить, 14 жовтня в Києві це буде.

Далі наступна програма – компенсація, часткова компенсація вартості сільгосптехніки. Значить, ця програма працює в дві сторони, вона працює для аграріїв, вони можуть оновлювати свій парк техніки, і вона працює для машинобудівників, тому що вони на свою українську техніку можуть запропонувати споживачеві 25 відсотків знижки фактично. Тобто це робить купівлю української аграрної техніки для фермера або агропереробника вигіднішою ніж імпортна беушна навіть. Тому фермер може для себе вибрати: йому хочеться купити імпорту беушну чи нову українську. Вона працює.

Дивіться, от ви абсолютно праві, але я хочу сказати, що ця конкуренція також є наслідком існування цієї програми, тому що в 2017 році, коли ця програма вперше з'явилася, виробників такої техніки було суттєво менше. А завдяки цій програмі їх з'явилося, там деє в 2 рази збільшилася їх кількість. Тому цю політику, її треба просто тримати якусь кількість років. От в локалізацію теж на початку... з нами хтось там воювали, сперечалися, думали, що вони нас там деє якось переселять або змусять, я вже не знаю, що. Але поступово ті, хто імпортували в Україну техніку, вони почали її тут збирати, вони почали лізти в конструкцію. Так з'явився ринок навісного обладнання, його, в принципі, не існувало. З'явилися компанії, які роблять ковші, щітки, всю "навеску" роблять, і непогано. Компанії, наприклад, український вилковий навантажувач, ну, щось типу Bobcat, він робиться в Броварах з локалізацією там 60 відсотків. Коштує там в два рази дешевше. Може, він не ідеальний, але він прекрасний, є на вулицях Києва, його можна зустріти, працює. Вони його теж вже третю чи четверту ітерацію роблять. Скоро він буде реально і по якості кращий за Bobcat і буде суттєво дешевший. Тому воно поступово зростає, от саме завдяки тому, що ви даєте їм зворотній зв'язок, їх пхає до вдосконалення.

Таку саму історію я, до речі, чув від мера Фастова. Він мені теж сказав: "Купив чотири сміттєвози". Каже: "Приїхав сміттєвоз, щось бачу, що важко йому піднімати цей бак. Я викликав виробника, йому показав все. Він відправив, переробив, все працює

нормально". Ну, теж от міський голова попрацював так само, як і ви. От воно так працює. Тепер всі...

Рухаємося далі. Цю програму "25 відсотків", ми її трішки розширили. Тепер можна купувати значну кількість різної іншої техніки, енергетична техніка, все, що на колесах їздить. Це комунальна спеціальна техніка, ліфти. І почали йти ми в засоби виробництва з компенсацією 15 відсотків.

Що є дуже важливо? Ця програма, вона поки що, нам так здається, в теорії працює для громади. Тобто, якщо "капешка" за свої власні кошти купує техніку, то "капешка" може отримати компенсацію 15 відсотків. Ми ці зміни тільки недавно запровадили, і ще поки що жодна "капешка" його не купила, але якщо у вас буде намір купувати, то можна на вас цей механізм відпрацювати і побачити, чи може "капешка" ця отримати 15 відсотків. Я дуже хочу, щоб хтось перший це зробив, щоб з'явився прецедент. Може, хтось буде купувати сміттевоз, чи там, я не знаю, трактор, чи кому що треба, трансформатор, може, там таке щось, от 15 відсотків є така сама програма.

Про "Шкільний автобус" вже ми з паном Володимиром поговорили трішки. Держава їх фінансує, на цей рік ще 500 мільйонів виділили. Ці гроші будуть перехідні. Тому, якщо хтось в рамках цих 500 мільйонів замовив, то замовити можна цього року, а прийдуть автобуси на початку наступного. І це не суперечитиме бюджетному законодавству, бо за місяць автобус зрозуміло, що не можна виготовити.

«Оселя. «Оселю ми розглядаємо тут не тільки як соціальну програму, але як програму, яка стимулює будівництво. Але загалом є багато прикладів, коли громади, як би, «Оселю дофінансовують для категорії населення, які для них є якимись там критичними, пріоритетними і так далі. Хтось компенсує частину початкового внеску для ветеранів, хтось для вчителів, для лікарів. Тобто, якщо у вас в громаді є можливість, то можна, як би, цим займатися.

Також кажуть деякі міські голови, що «Оселя – це спосіб боротьби з довгобудами. Якщо є житлові будинки довгобуди, то «Оселя в деяких містах допомогла їх оживити, як би, знайшли власника, десь там дофінансували що, не мені вам пояснювати як це. Але такі прецеденти теж є. «Оселя буде фінансуватися і далі. В бюджет, до речі, подали деякі правки по докапіталізації наші комітетські.

Національний кешбек. Як би, політична ця програма, така трошки, як би, контроверсійна, опозиція любить її критикувати. Але 7,3 мільйона споживачів, які, як би, ледь не щодня нею користуються, це, як би, ознака того, що для громадян, заради яких ця програма створювалася, ця програма цікава. Ми будемо аналізувати її і економічну

ефективність, як би, там по нашому профілю. Але от, з точки зору користувачів, то ви бачите їх кількість прямо якась надзвичайно велика.

В чому ідея цієї програми? Ідея в тому, щоб людина, коли йшла в магазин, що раніше ми навчилися відрізняти російські товари, щоб їх випадково не купити. А тепер нам потрібно кожному навчитися відрізняти українські товари, щоб їх цілеспрямовано купити, щоб купити не польський сир, а український, щоб купити не там якийсь шампунь не в Туреччині виготовлений, а в Україні. І людей поступово, на рівні такого поведінкового стимулу, ми, як би, спонукаємо до цього.

Маркування товарів із значком "Зроблено в Україні". Як би, зі своїми виробниками ви, коли будете бачитися, нагадайте їм, що для них це безкоштовно. Вони можуть на пакування наносити такий знак і відповідно споживач буде знати, що цей товар, він, як би, чимось кращий, ніж іноземний. І, якщо ви зайдете зараз в супермаркети, цим ми дуже пишаємося, то там вже, як би, рясно від цих значків як би. Точно. І накопичує, хтось просто з патріотичних міркувань це купує. Але ми маємо людей привчати до цього.

Дивіться, "свій до свого по своє", воно, як би, вигадано десь в цій частині країни і, як би, мені здається, що це як би не погана, ну скажімо так ідея для як би економічного зростання.

Далі. Значить це перший був про ПУП, далі блок про інвестиції, значить "5-7-9". З "5-7-9" все добре, ми її вдосконалюємо, прибираємо всякі штучні обмеження, які там іноді з'являються. Просто для розуміння, 626 мільярдів гривень кредитів видано по цій програмі з моменту старту її розвитку. На початку вторгнення – це взагалі було єдине джерело кредитів для бізнесу.

Зараз на інвестиційні цілі 150 мільйонів гривень в одні руки. Тобто, якщо ви бачите підприємця, який каже, що треба інвестувати, а от нема за що, нема де взяти гроші, от, будь ласка, держава свій обмежений ресурс дешевих грошей спрямовує на інвестиції, 150 мільйонів гривень в одні руки на інвестиції можна спрямувати.

Гранти на переробку, про них вже згадували – це ті, які є 45 як би, як мені здається, сам особисто не брав, але радію за тих хто брав. Значить дивіться, з 1384, ну тобто суттєво більше тисячі верстатів з'явилося в країні завдяки цій програмі. Верстати – це дуже-дуже важливо. Засоби виробництва, ну от всі оборонщики кажуть, що ми перший рік війни вижили за рахунок старих радянських верстатів, які ми слава богу не викинули.

Тому наявність в країні парку верстатів, металообробних, будь-яких інших – це дуже добре. Бо верстат, він, йому все-одно виготовляти деталь для трактора, чи не для трактора, тому чим більше верстатів, тим міцніша економіка, ця програма для цього. Ну так само і для харчової промисловості і для чого завгодно.

От бачите, як би володієте значить предметом своїм, я не знав, прекрасно, треба з'їздити буде.

Так, рухаємося далі, гранти на відновлення. Понятно, що тут таких обставин може трошки менше ніж в Запоріжжі, ну але от по фабриці там Goldi прилетіло в Волочиську і мабуть що це не єдине місце, куди прилітає. Там в Староконі так взагалі там мені здається, там ці ракети туди як на роботу літають, то попадає не тільки туди, куди вони літають.

Тобто кому треба, пропагуйте: 16 мільйонів гривень дає держава грант на відновлення виробничого обладнання. Це дуже свіжа програма, тільки місяць як запустилася і вже перша компанія має рішення, тому розповідайте, не дай боже кому треба, то держава в такому обсязі може допомогти. Це не найбільші гроші, але скільки можемо. Sparrow не підпаде, тому що в Sparrow не було і виробництва жодного взагалі, там просто склади були. Ми думаємо, що робити з індустріальними парками, які... Можна, будь ласка, допомогти мені.

Далі там якраз мова про індустріальні парки. Значить індустріальні парки – це... Значить є журнальчики, тому хто ще такого журнальчика не має, то є Олександр Русанов, він може їх роздати. Це інформація така комплексна про те, чим живуть індустріальні парки у нас. Що я скажу про індустріальні парки. Якщо в 21-му році ми мали там один чи два, два: Біла Церква і Коростень, індустріальні парки, які були більш-менш активні, то зараз таких парків є 30 штук. І станом на кінець минулого року ми мали 25 заводів, які будувалися чи були збудовані в індустріальних парках, незважаючи на війну. Поки війни не було, якось вони у нас не розвивались. Почалася війна, стали розвиватись. Це, мабуть, така національна риса, але ми до цього докладаємо всіх можливих зусиль. Конкретно ті люди, які тут присутні, ми проводимо наради, роз'яснення робимо, послідовно цю політику вдосконалюємо. Тому кому цікаво щось про індустріальні парки поговорити, то, звичайно, поговоримо. 12117, який пан Володимир згадував, це якраз про це. Ми його комітетом проголосували до другого читання, тепер далі намагаємося його впхнути в порядок денний. Побачимо.

Давайте рухаємося далі. Підтримка проєктів зі значними інвестиціями. Про це Ігор Петрович, мабуть, розкаже окремо додатково. Пропускаю, да, Ігор Петрович, про "няні" чи ви пару слів? Пропускаю. Хорошо.

Страхування воєнних ризиків. На наступний рік буде цікаво програма, розкажемо, коли проголосуємо. Ми вже поправки як би проголосували на цьому тижні і тепер гроші треба, ну, начебто там теж є прогрес.

Спрощення зміни цільового призначення землі. Друзі, це дуже цікава історія. Я наполегливо рекомендую всім про них дізнатися. Ми – співавтори цієї ініціативи. Мова

іде про те, що с/г землю можна перевести в землі промисловості і енергетики за спрощеною процедурою, яка займає два місяці. Навіть є випадки, коли робили це швидше. За межами населеного пункту, там, де нема розробленої містобудівної документації, з с/г в землі промисловості та енергетики. Першою цією процедурою скористалася отака малюсенька громада у Волинській області, яка свою комунальну с/г землю перевела в землі промисловості та енергетики, вже має там електростанцію, яка як би дає електрику і платить податки в громаду. Тому якщо ви бачите промисловців, які шукають ділянки або самі маєте розуміння, то може це ви робити, можете це і самі, якщо це ваша земля, або підказувати приватним власникам що це можна робити. По країні вже значна кількість таких випадків є, воно працює коректно як би, прокуроростійке – як там жартують як би як це знаючіє люди от.

Так, тепер компенсація капітальних інвестицій через податки. Це буде, мабуть, головна економічна ініціатива як би, ну, цього року, а, може, якогось ширшого періоду. Так само ми є співавторами цієї ініціативи.

Про що іде мова? Мова іде про те, що підприємство... От ви питали про діючі підприємства, да, чого от є... Чи це голова, мабуть, питав, да, пан Сергій. От парки і "няні" працюють для нових підприємств. Ось ця історія буде працювати для інвестицій існуючих підприємств в своє розширення, ну, і так само для нових теж. Ідея в наступному, збудував новий завод або розширив існуючий, вклав певну суму коштів, наприклад, там мільйон євро і через податки, які це підприємство починає генерувати, забираєш собі назад частину інвестицій в якості компенсації. Інвестиції від 100 тисяч до мільйона євро – можна 70 відсотків буде компенсувати, від мільйона до 20 – половину, вище 20 мільйонів – 30 відсотків. Це механізм, який діє в Євросоюзі, ми його просто перекладаємо українською мовою і імплементуємо.

Податок, дивіться, податок на землю – це за вашим рішенням, тобто це як в парках, тобто громада має проголосувати за це от, ну а там же, що ви йому знизите, те і знизите. Податок на землю чи орендна плата на землю, чи там майно, так само, як в парках. І це буде, до речі, механізм конкуренції між громадами, бо якась громада не захоче, якась захоче. Захочете заманити, знизити йому податок на землю на перший рік, чи там на два роки, а далі він куди вже дінеться.

Експорт. Є кілька продуктів для стимулювання експорту, Експортно-кредитне агентство. В деталі вдаватись особливо тут не буду, просто знайте, що воно є. Якщо дуже коротко, це страхування ризику неплатежу іноземного контрагенту, поставили, якщо він кинув, то страховка це покриє.

І другий продукт – це страховка, яку банк приймає в якості застави по кредиту під експортний контракт під обігові кошти. Тобто, якщо немає залугу є експортний контракт, то можна страховку замість залугу. "Пульс", можна туди скаржитись, якщо комусь потрібно поскаржитись.

І насамкінець обіцяв два слова про мікро і малий бізнес. Про власну справу сьогодні вже згадували, все розвивається, все добре. 250 тисяч можна брати. Гранти для ветеранів і ветеранок до 1 мільйона гривень. Тут, мені здається, є якраз дуже великий потенціал для співпраці міських голів зі своїми ФОП, всіх їх зібрали, списочок поставили, ти грант взяв, хорошо, тебе відпускаємо. Ти грант не взяв, чого не взяв? Йди бери. Держава ці кошти дає, зобов'язань там майже ніяких немає, одне робоче місце, якщо людина вважає себе підприємцем, то з одним робочим місцем вже якось справитись можна. Бізнес-план, якби допоможуть написати прямо за ручку проведуть, все зроблять. Тому це для вас хороша можливість якби своїх підприємців маленьких взбудрить, направити їх в офіс "Зроблено в Україні", щоб вони активніше залучали державну підтримку. Це, власне, все.

МАРЧУК І.П. Дякую. Дякую, Дмитро Давидович. Дивіться, приємно, що справді вибір інструментів, можливостей, я без перебільшення скажу за всю нашу історію за 30 плюс років, таких можливостей просто не існувало.

Дивіться, у нас ще два буде спікера і далі, якщо будуть у когось питання ми проговоримо. Зараз поки готується там до виступу Марина Хлистун. Марина Хлистун – це нещодавно призначена керівниця UkraineInvest, яка буде так сказати керувати Офісом залучення інвестицій в Україну. А до неї я хотів би запросити і надати слово нашим банкірам, да, тому що особливо мені приємно, що ви якраз в секторі мікро, малого та середнього бізнесу наскільки я розумію. Андрію Станіславовичу, от розкажіть нам про можливості, які банк сьогодні, Ощадбанк, да, так сказати надає цьому сектору. Тому що скажу щиро вам з великими підприємствами все зрозуміло, вони мають достатньо обсягів, щоб забезпечити заставу, вони мають активи, вони мають стабільний кешфлоу і дійсно банку набагато приємно долучатися у програмі "5-7-9" до таких підприємств. А от представники мікро, малого бізнесу у нас скаржаться так сказати постійно. Якщо виникає маса так сказати перепон для того, щоб вони отримали кредит. Да, грантами там більш-менш все зрозуміло, а от з кредитом є проблема, тому дуже дякую, якщо зможете нам внести ясність. Дякую.

МАЛЕЦЬКИЙ А.С. Дякую за слово. Мене звати Андрій прізвище Малецький я очолюю вертикаль мікро, малого і середнього бізнесу Хмельницького обласного управління Ощадного банку. Ми працюємо з мікро, малим і середнім бізнесом – це сегментів клієнтів, до півтора мільярда гривень виручка.

Що я хочу сказати, ну більшість того, що я хотів сказати по самих продуктах, то Дмитро Давидович у мене відібрав цей хліб, тому що він дуже добре висвітлив, да, по яких напрямках і, які є можливості і, які є інструменти. Я лиш хочу, підкреслюючи те, що Ігор Петрович сказав, що у нас сьогодні головне. Да, рішення може бути, скажімо, на рівні держави, можливо, воно не таке відточене і не таке досконале. Але воно має бути швидке і своєчасне. Да, воно потім буде вдосконалюватися. І чому я про це говорю? Я дуже добре пам'ятаю 24.02, почалася війна і вже за один день весь департамент наш мікро, малого та середнього бізнесу зосереджувався в Хмельницькому і працював. Він працював, я бачив, як приймалися рішення по програмі "5-7-9". Я чув ці селекторні наради з Міністерством економіки, з Кабінетом Міністрів і іншими міністерствами. І буквально вже за місяць програма почала працювати. Тому, якщо коротко і відносно того питання, яке поставив Ігор Петрович, в частині того, як ми працюємо, які є перепони.

Наш кредитний портфель на 24 лютого був 300 мільйонів на рівні обласної філії, а до кінця року він вже був 1,5 мільярда. Тобто фактично ми за рахунок цього інструменту і за рахунок тих пом'якшень в політиці, в кредитній політиці, і спільна праця Кабміну, Нацбанку, вона дала можливість профінансувати в рамках цієї програми, тому що тоді ситуація була дуже складна: питання логістики, портів, питання збереження зерна, питання посівної, питання уборочної. І, в принципі, зважені, швидкі рішення вони призводять до такого результату.

Ощадний банк сьогодні фінансує 15 відсотків економіки України фактично по різних програмах, починаючи від "5-7-9", закінчуючи енергетичними програмами, які також є в фарваторі того, про що говорить уряд і Національний банк.

Гранти. Що стосується грантових програм, я хочу буквально сказати те, що, образно кажучи, ми 200 мільйонів майже профінансували, вірніше, через нас прийшло фінансування по грантах переробних підприємств майже 200 мільйонів, трошки більше це "Власна справа". Але, дійсно, це дуже хороший мультиплікатор і це дуже хороша річ, тому що якщо аналізувати, ми сьогодні займаємося і моніторингом грантів, то відсоток тих, хто не виконує умови, він є дуже маленький. Образно кажучи, там з 40 грантів на переробку по трьох тільки є питання і то з ними ще можна працювати.

Тобто немає жодного такого напрямку, де Ощадний банк сьогодні не працює. І на підтвердження того, що і говорив Дмитро Давидович, на сьогоднішній день дуже

важливий є напрямок нашої роботи – це переробка, і це все ж таки, що наші виробники мають не сировину продавати, а мають займатися виробництвом. І тому ми сьогодні працюємо по таких інвестиційних проєктах, що є саме цікаве, це проєктне фінансування, де ми будуємо спільно з нашими клієнтами переробні підприємства, зернопереробні комплекси ми будуємо, виробництва. І це робиться фактично з нуля. Єдине що хотілось би побажати, Дмитро Давидович, звернути увагу до тваринників, до молочної галузі. На сьогоднішній день для середнього бізнесу 150 мільйонів мало, кажу вам чесно, у нас є крупні такі товаровиробники, у яких уже до 10 тисяч голів, і ми чітко розуміємо, що вони будують ферми далі, у них уже є по три, чотири, п'ять ферм по 600 голів чи до 1000 голів. І ми бачимо, що їм ця підтримка потрібна, бо, дійсно, той мультиплікатор, про який ми говоримо, він у них працює. Якщо є можливість, щоб цей ліміт збільшити трошки. Абсолютно. Так. 150... Да. Це для аграріїв. А це вже підписано? Я зрозумів. Це дуже хороша річ.

МАРЧУК І.П. Дивіться, почекайте, я один коментар. Тут ні до чого, ви ж знаєте, що... да-да, я просто в тому, що тут ні до чого мікро, малий бізнес, просто треба нам структурувати програми і далі, щоб мікро прагнув стати малим, малий прагнув стати середнім і так далі, тому що...

МАЛЕЦЬКИЙ А.С. Цей перехід дуже важливий.

МАРЧУК І.П. Абсолютно. І цієї еволюції цих стимулів для квантового стрибка у нас сьогодні не існує. Але, при всій повазі, нагадаю, що 60-70 відсотків регіонального ВВП формує саме малий, середній бізнес. Тому підтримую Дмитра Давидовича, що саме на нього має бути скерована ключова увага.

Дякую.

МАЛЕЦЬКИЙ А.С. Якщо коротко то так, дякую. Дякую, да.

МАРЧУК І.П. Дякую, дякую теж.

І що, у нас завершальний вже виступ, конечно, вибилися ми трошки з графіку, але розумію, скажемо, спектр питань широкий, цікава практична тема, працююча тема і ця ключове. Тому дуже сподіваюся, що і мікрогранти, і 150 мільйонів будуть стимулами для того, щоби середній бізнес переходив до інвестицій 12 плюс мільйонів євро, і про можливості в цій сфері, про значні інвестиції, про державну підтримку, яку держава

сьогодні надає інвесторам із значними інвестиціями, які інвестують більше 12 мільйонів євро.

Я попрошу пані Марину Хлистун, керівницю UkraineInvest. І це теж, до речі, досить цікава установа, в завдання якої входить саме здійснювати підтримку інвесторам, забезпечувати їм комунікації з органами місцевого самоврядування, з органами державної влади для того, щоби сам процес інвестування був максимально простий.

Отже прошу вас. Ви на зв'язку? Ви на зв'язку, так? Пані Марина. Так, презентація є, пані Марини... Я можу і сам розповісти, бо є автором цього, але мені цікаво, щоб все ж таки... Ми надамо слово зараз пані Марині.

Дивіться, давайте, поки ми чекаємо пані Марину, скажіть, будь ласка, от я, по-перше, дякую вам за доповідь по банку, то чи можу я запевнити наш мікро, малий бізнес в тому, що будь-які проблеми, які виникнуть у цього сектору з кредитуванням по програми "5-7-9", то ви налаштовані на те, щоб допомагати і створювати можливості для малих підприємств, скористатися цим. Чудово, чудово. Є? Ви на зв'язку вже, пані Марина?

ХЛИСТУН М.Є. Так. Добрий день.

МАРЧУК І.П. Чудово. Будь ласка, просимо вас, розкажіть нам про можливості в значних інвестиціях. Дякую.

ХЛИСТУН М.Є. Добрий день, колеги. І Ігорю Петровичу, Дмитро Давидовичу, дякую за можливість сьогодні представити нашу державну установу, яка якраз займається практичною реалізацією всіх інструментів і стимулів, які держава дуже уважно і дуже послідовно і релевантно впроваджує для залучення інвестицій з метою зростання і забезпечення стійкості економіки і її пріоритетних секторів.

Я Марина Хлистун, очолюю UkraineInvest, який є уповноваженою державною установою за залучення і супровід інвесторів, і зокрема за супровід значних інвестиційних проєктів. Перебуваючи у сфері управління міністра економіки, довкілля і сільського господарства України, тісно співпрацюючи з Комітетом економічного розвитку Верховної Ради України, ми продовжуємо реалізовувати Закон України про державну підтримку інвестиційних проєктів із значними інвестиціями. Нагадаю, можливо варто, закон передбачає одержання інвесторами інвестиційних стимулів, зокрема можливість отримати до 30 відсотків від суми капіталовкладень у вигляді державної підтримки. От як, наприклад, інвестиція у розмірі 12 мільйонів євро передбачає повернення інвестору 3,6 мільйона євро у вигляді пільг та компенсацій. І це може компліментувати до інших

наявних інструментів. Тому ми як установа маємо мету максимально повно і інтегративно представляти бізнесу, інвесторам наявні інструменти для залучення їх у успішні проєкти. Україна створила інвестиційну модель, яка відповідає світовим інвестиційним традиціям і працює на те, щоб підвищувати додану вартість власної економіки. І за що ми дуже дякуємо основним суб'єктам законотворчого процесу.

Із статистики. Вже підписано чотири спеціальні інвестиційні договори між урядом України та інвесторами на загальну суму 236 мільйонів євро, які створили 600 робочих місць. І дуже важливо, щоб проєкти мали соціально-економічний вплив.

Ми допомагаємо інвесторам орієнтуватися в законодавстві, готувати необхідні документи, налагоджувати комунікацію з органами влади. На розгляді в міністерстві наразі зараз є заявки від трьох значних інвесторів на суму 600 мільйонів євро, які передбачають створення близько 1 тисячі робочих місць. Серед них є перший іноземний приватний інвестор, що є дуже важливим сигналом для зовнішнього міжнародного інвестора заходити в проєкти в Україні, який минулого тижня у супроводі UkraineInvest подав свій інвестиційний проєкт, це компанія Kingspan (Ірландія), на суму 400 мільйонів євро, 680 робочих місць. І передбачає будівництво кампусу з будівництва будівельних матеріалів, що є важливим сектором і фокусом наразі і знаходиться у Львівській області.

Крім того на розгляді UkraineInvest зараз перебувають 25 інвестиційних проєктів на суму понад 2 мільярди євро, де приблизно створить 10 тисяч робочих місць і більше.

Це конкретні ініціативи у сфері логістики, видобутку, переробної промисловості, освіти, відновлювальної енергетики, курортно-рекреаційного бізнесу та охорони здоров'я.

Резюмуючи: ми готові і відкриті для підтримки інвесторів, які підпадають під критерій цього закону. Ми готові за результатами діалогу з інвесторами та основними стейкхолдерами напрацьовувати нові пропозиції разом. Ми дуже раді чути про великі і комплексні проєкти, які відбуваються на рівні регіонів і громад. І дуже закликаємо також ділитися з нами наявною у вас інформацією, ресурсами, бо наша задача забезпечити оцей *(Нерозбірливо)* між інвесторами та українським бізнесом для того, щоб залучити в економіку України додатковий ресурс і забезпечити зростання. Дуже вам дякую за увагу.

МАРЧУК І.П. Дивіться, завершуючи вже нашу зустріч, я хочу познайомити вас з бізнес-омбудсменом. Всі знають, що в Україні є, так сказати, бізнес, бізнес-омбудсмен, да, це пан Роман Ващук. Я дуже-дуже вдячний пану Роману. Ви на зв'язку? Нас чуєте, пане Романо? На жаль, напевно, що не чує.

Але, дивіться, установа бізнес-обмудсмена, ви знаєте, що вона покликана для того, щоб допомагати бізнесу вирішувати проблеми, які виникають в процесі ділової діяльності.

Це надважлива установа. До речі, ми от з Дмитром Давидовичем структурували законодавство про установу бізнес-омбудсмена. Тому я всім щиро раджу у випадку, якщо будуть виникати якісь проблеми, не забувати, що ви можете звернутися не тільки до народних депутатів, у завдання яких, так сказати, входить там написання відповідного і якісного, правильного робочого, так сказати, законодавства, а також в Офіс бізнес-омбудсмена. Я знаю, що вони надзвичайно активно працюють там і намагаються всіляко допомагати бізнесу вирішувати проблеми. Добре, що ви знайомі з цим. Є вже.

Пане Романе, ви нас чуєте?

ВАЩУК Р. Чую-чую.

МАРЧУК І.П. Радий вас бачити. Ми вам даємо завершальне слово.

ВАЩУК Р. Ой-ой.

МАРЧУК І.П. Сьогоднішньої зустріч. Будь ласка.

ВАЩУК Р. Я дуже дякую. В першій мірі мушу сказати, що вже... тому що я був на запуску бюро "Зроблено в Україні" в Кам'янці і переїжджали через Кам'янець в рамках візиту до Хмельницької області і ще цього літа, сказати, що я ціную і відчуваю підприємницьке середовище Кам'янецьчини і всіх суміжних регіонів, зокрема, місто Чортків, яке, я знаю, також у вас там є як партнер, з яким ми підписали декларацію про адміністрування і так далше. Я також ціную те, що в сьогоднішній сесії дуже багато розповідалося про інструменти, про можливості, як держава може підтримувати підприємців. Моя роль – це трохи протилежна до цього, тобто якщо всі ці інструменти якось не спрацюють або щось піде не так, то, будь ласка, скеровуйте підприємців до Ради бізнес-омбудсмена. Ми у всьому, що стосується адміністративного оскарження, готові їм безплатно помагати, так що там, де держава може помагати – це ваша справа, там, де держава чомусь щось пішло не так, ми готові це взяти на себе, вирішування цих проблем. Ми працюємо професійно, маємо 20 юристів, працюємо також дистанційно і працюємо безплатно для підприємства. Так що знаємо регіон, стараємося його розуміти і готові допомогти.

МАРЧУК І.П. Дуже дякую вам, так сказати, за вашу роботу, надзвичайно важлива робота. Тому щиро радий, що ми і з вами знайомі, і дуже, дуже з величезною повагою до

вашої проактивної і завжди активної позиції по захисту інтересів українського бізнесу. Дуже дякую, пане Романе.

Ну, що ж, ми, напевно, ще трошечки вас, так сказати, втомили, да, цими, скажімо, інструментами, але разом з тим, думаю, зараз ви повертаєтеся в свої громади, регіони, ви вже маєте абсолютно повну картину тих можливостей реальних, працюючих можливостей, які сьогодні створені в нашій країні, не дивлячись на те, що ми воюємо, ми боронимо нашу країну від московського загарбника. Дмитро Давидович, ти як заступник на комітеті, будь ласка, завершай нашу зустріч і будемо їхати далі.

КИСИЛЕВСЬКИЙ Д.Д. Дякую. Друзі, перш за все подякувати Ігорю Петровичу за те, що організував тут таке поважне зібрання і обговорили багато всяких деталей. Думаю, що всім є над чим подумати. Оскільки ми сьогодні працювали в режимі виїзного засідання комітету, то маю такий формальний обов'язок сказати, що засідання виїзне Комітету з питань економічного розвитку оголошую закритим.